

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
2. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา
3. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. บริบทการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สังคมมนุษย์ต้องการอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จนกลายเป็นครอบครัว หมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอ ตามลำดับการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจะต้องมีผู้นำเกิดขึ้น โดยการยอมรับส่วนหนึ่งและผู้นำโดยตำแหน่งหน้าที่ ไม่ว่าจะผู้นำจะเกิดขึ้นในลักษณะใดก็ตามจะต้องใช้เทคนิควิธีการ โน้มน้าวให้บุคคลเกิดความร่วมมือร่วมใจ และมีความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคน หรือหน่วยงานของตนเอง ด้วยวิธีการแตกต่างกัน วิธีการ หรือเทคนิคเหล่านั้นคือ “หลักการบริหาร” ซึ่งนักการศึกษาหลายคนได้ทำการศึกษาให้ความหมายไว้คล้ายคลึงและต่างกัน

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงานที่รวมการวางแผน การจัดองค์กร การเร่งรัด และการควบคุมการดำเนินงานของบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในที่นี้ได้กล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาสอดคล้องกันดังนี้

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

คำว่า การบริหารในภาษาอังกฤษใช้ “Administration” และ “Management”

ความแตกต่างของสองคำนี้คือ “Administration” นิยมใช้ไปทางการบริหารทางราชการ ส่วนคำว่า “Management” นิยมใช้ไปทางการบริหารธุรกิจ ซึ่งหมายถึงการบริหารเช่นเดียวกัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

วัชรกร ทองเพียง (2546 : 29) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารโรงเรียนว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บริการและพัฒนาทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมาย และหลักการของหลักสูตร โดยไม่หวังผลกำไรที่เป็นสิ่งของแต่มุ่งการพัฒนาคนให้มีคุณภาพดี

ไพบุลย์ ยอดยิ่ง (2545 : 2-3) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการบริหารสถานศึกษา สรุปว่า ผู้บริหารทุกคน เป็นผู้บังคับ และจะได้ชื่อว่าเป็นนักบริหารที่แท้จริง ต่อเมื่อสามารถบริหารงาน จนทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการจัดเตรียมและจัดสรรการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มงานที่สัมพันธ์กันอย่างดี เป็นโครงสร้างของกลุ่มงานที่สามารถทำงานร่วมกันได้ ต้องจัดคนที่เหมาะสมกับงานแต่ละด้านให้ทุกตำแหน่งงานที่เตรียมไว้ นั้น มีกำลังคนที่มีความสามารถ พร้อมจากนั้นจึงดำเนินการสั่งการให้ดำเนินงานด้วยดีและมีระบบความร่วมมือที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและตลอดเวลาขณะทำงานทุกอย่างก็ต้องคอบกำกับหรือควบคุม วัตถุประสงค์ให้งานทุกด้านได้ผลมากที่สุดหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นงานที่ผู้บริหารต้องจัดการภายในหน่วยงานของตน สิ่งที่ผู้บริหารต้องทำ จึงอยู่ที่งานขององค์การที่จะต้องทำ และคนขององค์การที่จะต้องมาเป็นผู้ทำงานให้สำเร็จผู้บริหารจึงต้องมีการวางแผนและจัดสิ่งเหล่านี้ให้เป็นระเบียบ โดยมีระบบการแบ่งงานที่ดี มีการจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการบริหารจึงอยู่ที่จุดกึ่งกลางระหว่างงานและคนที่เป็นสมาชิกขององค์การด้านหนึ่ง และเป้าหมายผลสำเร็จของงานอีกด้านหนึ่ง

วีรชัย วรรณศรี (2545 : 9) ได้กล่าวถึง ความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บริการทางการศึกษา แก่สมาชิกในสังคมให้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ประพันธ์ สุริสาร (2541 : 17) ได้ขยายพฤติกรรมกรรมการบริหารของฟาโย เพื่อตอบคำถามที่ว่า “งานของผู้บริหารระดับสูงคืออะไร” ซึ่งเขาได้ตอบคำถามโดยเสนอกระบวนการบริหารที่ว่า “POSDCoRB” ประกอบด้วยกระบวนการ 7 ประการ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning : P) หมายถึง การจัดวาง โครงการและแผนปฏิบัติการรวมทั้งวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

2. การจัดองค์กร (Organizing : O) หมายถึง การกำหนด โครงสร้าง การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
3. การจัดการด้านบุคคล (Staffing : S) หมายถึง การจัดอัตรากำลัง การสรรหา และการพัฒนาบุคลากร การเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี
4. การอำนวยการ (Directing : D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน ในฐานะที่ผู้บริหารเป็นหัวหน้าหน่วยงานต้องรู้จักใช้ภาวะเป็นผู้นำและเสริมแรงจูงใจในการทำงาน
5. การประสานงาน (Coordinating : Co) หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายของหน่วยงานในอันที่จะทำให้งานมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกัน
6. การรายงาน (Reporting : R) หมายถึง การประชาสัมพันธ์หน่วยงานและรายงานผลการปฏิบัติงาน
7. การจัดการงบประมาณ (Budgeting : B) หมายถึง การวางหลักการและวิธีการของงบประมาณและการใช้วิธีการงบประมาณ

พณีส หันนาคินทร์ (2542 : 18) กล่าวถึง ความหมายของการบริหารว่า เป็นการจัดระเบียบ ดูแลบุคคลให้ทำงาน เพื่อให้บุคคลใช้ประโยชน์และความรู้ความสามารถที่สุดอันเป็นผลทำให้องค์กรอยู่ในภาวะที่แข็งแกร่งและได้ผลงานมากที่สุด

บรรยงค์ โตจินดา (2543 :16) ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองมาตั้งแต่มนุชยรู้จักการอยู่ร่วมกันก่อนที่ประวัติศาสตร์จะได้บันทึกไว้การบริหารต้องอาศัยแนวความคิดที่เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะระหว่างองค์กรกับผู้ปฏิบัติงาน อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

สัญญา เศรษฐพิทยากุล (2546 : 2) กล่าวว่า การบริหาร คือ การตั้งเป้าหมายและพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นตลอดเวลา

ประยุทธ เจริญสวัสดิ์ (2540 : 3) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงิน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงานเพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good, 1973 : 13) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในองค์กรทางการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้

แคมป์เบล (Campbell Roaid F. and Others, 1997 : 6) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับบุคคลอื่น

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2545 : 38-40) กล่าวว่า การบริหารการศึกษาเป็นการใช้อิทธิพล (Influencing) ต่อคนกลุ่มหนึ่ง คือ นักเรียนเพื่อให้มีความเจริญงอกงามบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการใช้คนกลุ่มที่สอง ได้แก่ ครูในฐานะตัวแทน (Agent) ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

พยอม วงศ์สารศรี (2544 : 5) ให้ความหมายของการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลป์และกลยุทธ์ดำเนินการเพื่อให้องค์การบรรลุตามเป้าหมายสามารถดำรงตนอยู่ในองค์กรของสังคมได้อย่างมีความสุขพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาไทยให้มีความหลากหลายและมีเอกภาพในการปฏิบัติภารกิจมีการกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานบริหารทั่วไปจากการกระจายอำนาจดังกล่าว ทำให้สถานศึกษามีสภาพคล่อง ความเป็นอิสระและมีความต่อเนื่องในการจัดการ โดยกำหนดขอบข่ายการบริหารจัดการศึกษารวม 4 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 32-77) ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการ ไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษา บริหารงาน ได้มาตรฐานและมีคุณภาพสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีการพัฒนา หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สนองความต้องการของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากับหน่วยงานและสถาบันอื่นอย่างกว้างขวางปัจจัยเกื้อหนุนการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพประกอบด้วย การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นหรือดำเนินการให้ความเห็นการวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนา และส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการประสาน

ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษาการพัฒนา และใช้สื่อเทคโนโลยี

2. การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา มุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน มีข้อบ่งชี้ดังนี้คือ การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารการบัญชี การบริหารพัสดุและทรัพย์สิน

3. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักกรรมมาภิบาล ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีข้อบ่งชี้ดังนี้คือ การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการวินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ

4. การบริหารงานบริหารทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบองค์กรให้บริการอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใสความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีข้อบ่งชี้ดังนี้คือ การดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ

การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร งานดูแลอาคารสถานที่ งานจัดทำสำมะโนนักเรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงาน การจัดการศึกษา ของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการ กับพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่นๆ

จากขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วยการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานบริหารทั่วไปนั้น คุณภาพของการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการเป็นหลัก ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ เป็นไปเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหาร

1. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารนับ ได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญที่สุดในองค์กร เพราะว่า บทบาทดังกล่าวมีอิทธิพลต่อองค์กร โดยส่วนรวมยิ่งกว่าบทบาทใด ๆ กล่าวถึงความเจริญก้าวหน้า หรือความเสี่ยงขององค์กรหรือหน่วยงานใดขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารในองค์กร หรือหน่วยงานนั้นๆ และในฐานะผู้บริหารเป็นเสมือนจุดศูนย์กลางและต้องรับผิดชอบระดับสูง ขององค์กรหรือในงานบริหารบทบาทหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา นับได้ว่ามีความสำคัญที่สามารถ เอื้ออำนวยให้การสั่งการหรืออำนาจการประสบความสำเร็จเป็นผลดี ดังนั้นบทบาทหน้าที่ตนเอง อย่างชัดเจนอันจะทำให้เข้าใจในการทำงานของตนเองอย่างแท้จริงมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตร โรจน์ (2553 : 12) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญ ต่อการการบริหารสถานศึกษามาก โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในด้านวิชาชีพ เพราะสถานศึกษา เป็นระบบย่อยของระบบการศึกษาและระบบสังคม การจัดการศึกษาในสถานศึกษาต้องสอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้า ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้บริหารยังต้องเป็นผู้ชำนาญทางการเปลี่ยนแปลงรวมทั้ง

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการอาชาารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ รวมทั้งการเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นแล้วแต่สถานศึกษาบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา

เนเซวิก (Knezevick. 1984 ; อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 12-13) ได้กำหนดไว้ถึง 17 บทบาท คือ

1. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทาง (Direction Setter) หมายถึง การเป็นผู้กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา
2. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นการเป็นผู้นำ (Leader Catalyst) หมายถึงการเป็นผู้นำในงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้
3. บทบาทเป็นนักวางแผน (Planner) เป็นผู้วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวกับคณะกรรมการของสถานศึกษา
4. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) เป็นผู้กำหนด โครงสร้างการบริหารงานในสถานศึกษา
5. บทบาทเป็นนักจัดองค์การ (Organizer) เป็นผู้จัด โครงสร้างการบริหารงานในสถานศึกษา
6. บทบาทเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลง (Change Manager) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจูงใจในการเปลี่ยนแปลง
7. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น
8. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) เป็นผู้ที่บุคลากรในสถานศึกษาติดต่อและประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
9. บทบาทเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เป็นผู้คอยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลและกลุ่มภายในสถานศึกษา
10. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Manager) เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
11. บทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและการพัฒนาสถานศึกษา
12. บทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน (Instructional Manager) เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนและการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา
13. บทบาทเป็นผู้บริหารบุคคล (Personal Manager) เป็นผู้สรรหา คัดเลือก รักษา และพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา
14. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) เป็นผู้นำทรัพยากรทั้งทรัพย์สินสิ่งของ และบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

15. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) เป็นผู้ประเมินผลการทำงาน และโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา

16. บทบาทเป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) เป็นผู้นำทางด้านการจัดงานและพิธีต่าง ๆ ของหน่วยงาน ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

17. บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Public Relater) เป็นผู้นำสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้บริการวิชาการแก่หน่วยงานอื่น ๆ

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 19-21) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานประกอบด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การเป็นผู้นำทางวิชาการ
2. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
3. การเป็นผู้อำนวยความสะดวก
4. การประสานความสัมพันธ์
5. การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
6. การสร้างแรงจูงใจ
7. การประเมินผล
8. การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนา
9. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
10. การส่งเสริมเทคโนโลยี

2. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาต่องานบริหารสถานศึกษา

2.1 มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจนผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใดจึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้เหมาะสม

2.2 ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงานทุกประเภทต้องมีเทคนิควิธีการขั้นตอนและกระบวนการ งานที่ควรจะมีระบบมีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี

2.3 มีการประเมินผลเมื่อได้ดำเนินกิจการใดควรจะได้มีการประเมินผลและติดตามผลเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผลจะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 9)

พะยอม วงศ์สารศรี (2538 : 192) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารที่จะสามารถส่งเสริมงานในหน้าที่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ คือ

1. จัดทำแผนการสอน
 2. กำหนดงานให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้ปฏิบัติงานที่มีลักษณะต่างกัน
 3. จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน
 4. กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเต็มใจและตั้งใจทำงานให้เกิดทั้งประสิทธิผลและประสิทธิภาพด้วยการมีระบบการประสานงานและการตัดสินใจที่เหมาะสมกับสถานการณ์
 5. ชูใจให้ผู้ปฏิบัติงานกระตือรือร้นทำงานให้กับองค์กรด้วยการใช้เครื่องล่อ (Incentives) ต่างๆ
 6. ติดตาม กำกับ และควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานให้ทั่วถึง
 7. ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
- สมอล (Small, 1974 : 21-22) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารในสถานศึกษาทั่วไปไว้ 10 ประการ โดยพิจารณาจากหลักการของการพัฒนาที่ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์
1. ผู้ริเริ่ม หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้ริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาที่ตนรับผิดชอบ
 2. ผู้กระตุ้น หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมให้ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดการพัฒนาแก่สถานศึกษา
 3. ผู้สั่งการ หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้ดูแลควบคุมสั่งให้ ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้รับมาจากผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป
 4. ผู้ปฏิบัติ หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติงาน นโยบายที่ได้รับมาจากผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป
 5. ผู้เชื่อมโยง หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษา เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างผู้บริหารระดับสูงกับอาจารย์และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา
 6. ผู้ประสานงาน หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้ประสานให้งานต่าง ๆ ของสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมาย
 7. ผู้ชักจูงหรือยับยั้ง หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษา เป็นผู้ชักจูงหรือผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดการพัฒนา และขณะเดียวกันผู้บริหารสถานศึกษาก็เป็นผู้ขัดขวางยับยั้งการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เห็นว่าไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา

8. ผู้แก้ต่าง หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้ปกป้อง ครู อาจารย์ หรือบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้ได้ความเป็นธรรม

9. ผู้รับฟัง หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา

10. ผู้วางเฉย หมายถึง ผู้บริหารในสถานศึกษาต้องทำตนเป็นคนกลางและวางเฉยในบางครั้ง เมื่อเห็นว่าการทำงานตัวเป็นกลางหรือวางเฉยก่อให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย

บทบาทของผู้บริหารในสถานศึกษาทั้ง 10 ประการ ตามที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารในสถานศึกษามีบทบาทโดยตรงต่อการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายและให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาไปเรื่อยๆ และจากบทบาทนี้เองจะเป็นตัวกำหนดว่า ผู้บริหารในสถานศึกษามีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร

3. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารงานวิชาการ

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษามากโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในด้านวิชาชีพ เพราะสถานศึกษาเป็นระบบย่อยของระบบเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผู้บริหารยังต้องเป็นผู้ชำนาญการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วยผู้บริหารสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 50-52) ได้กำหนดไว้ว่า สถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา

สุพล วงสินธ์ (2539 : 33-35) กล่าวถึง บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. เป็นผู้นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

สุขวิช รังสิตพล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. : 5) กำหนดบัญญัติ 10 ประการ โรงเรียนในอุดมคติซึ่งเป็นสาระสำคัญที่บ่งบอกถึงบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียน 3 ประการ

ประการที่ 1 ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมีจิตสำนึกที่จะพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และยกระดับการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารต้องมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษาเพื่อดูแลการปฏิบัติการภายในให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ประการที่ 2 ผู้บริหารต้องประสานงานและดำเนินการให้ได้ส่งเสริมกลุ่มบุคคลหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการบริหาร การจัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาหนี้สินครู

ประการที่ 3 ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้ ในมาตรการวัดประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต

อธิปัตย์ คลีสุทธร (2540 : 25) สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในภาพรวมไว้ว่า

1. ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่ระบุไว้ตามาระหน้าที่ขององค์การ
 2. เป็นผู้ช่วยเสริมสร้างในงานมีปริมาณและคุณภาพที่ดีที่สุด
 3. เป็นผู้สอนและเสนอแนะแนวทางการทำงานให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา
 4. เป็นผู้ติดต่อประสานงานในองค์การให้สามารถทำงานลุล่วงไปได้
 5. เป็นผู้สั่งงานและควบคุมงาน
 6. เป็นผู้หาวิธีการใช้ทรัพยากรที่มีหรือ ที่พอจะจัดหาได้มาช่วยในการทำงาน
4. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการวัดผลและการประเมินผลทางการศึกษา การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผล ได้แก่
- 4.1 ประเภทของข้อสอบที่จะใช้หรือเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การตรวจผลงานการเขียนตอบ
 - 4.2 ระยะเวลาที่ใช้ข้อสอบ ปีหนึ่งจะสอบกี่ครั้งเก็บคะแนนหรือไม่จะเก็บเท่าไร
 - 4.3 มาตรฐานอันพึงจะยึดในการทดสอบ หรือการวัดผล
 - 4.4 การเตรียมแบบสำหรับรายงานผลการสอบแก่ผู้ปกครอง
 - 4.5 การจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ กระดาษไข กระดาษโรเนียว ตลอดจนการจัดเจ้าหน้าที่
 - 4.6 การส่งเสริมครูให้มีความสามารถในการวัดผลเพิ่มขึ้น ทั้งเทคนิค การออกข้อสอบการให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ ตลอดจนรายงานผลการสอบ
 - 4.7 การจัดตารางสอบ กำหนดครูผู้ควบคุม เวลาในการใช้สอบ

4.8 การจัดห้องสอบ ที่นั่ง การสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมแก่การสอบ

4.9 แจกระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการสอบให้แก่ ครู อาจารย์ ได้ทราบและเข้าใจระเบียบนั้นอย่างชัดเจน เพื่อจะได้ปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

4.10 เมื่อสอบเสร็จแล้ว ผู้บริหารควรจะได้ทำการประเมินผลการสอบที่ได้ผ่านไป หากมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นจะต้องหาทางแก้ไขต่อไป หรือหากมีความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นก็จะได้บันทึกไว้ สำหรับการจัดทำต่อไปนี้เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาในการเทียบโอนผลการเรียน สถานศึกษา ต้องจัดให้มีเอกสารหลักฐานการศึกษาต่างๆ ดังนี้

4.10.1 ระเบียบแสดงผลการเรียน (ปพ.1)

4.10.2 หลักฐานแสดงวุฒิการทางศึกษา (ปพ.2)

4.10.3 แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา (ปพ.3)

4.10.4 แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ.4)

4.10.5 แบบแสดงผลการพัฒนาผู้เรียน (ปพ.5)

4.10.6 แบบรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล (ปพ.6)

4.10.7 ใบรับรองผลการเรียน (ปพ.7)

4.10.8 ระเบียบสะสม(ปพ.8)

4.10.9 สมุดบันทึกผลการเรียน (ปพ.9)

4.10.10 แบบ ปพ.3 ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 จัดทำเพียง 1 ชุด แล้วเก็บไว้ที่สถานศึกษา

4.10.11 แบบ ปพ.3 ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 จัดทำ 3 ชุด เก็บไว้ที่สถานศึกษา 1 ชุด

ส่งไปเก็บที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจำนวน 1 ชุด และส่งไปเก็บไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ 1 ชุด ภายในเวลา 30 วัน นับจากวันอนุมัติผลการเรียนให้นักเรียนจบการศึกษาแต่ละครั้ง

5. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดแหล่งเรียนรู้

5.1 กำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดหา จัดสร้าง หรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

5.2 ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์การจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

5.3 สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมนำเสนอผลงาน นวัตกรรมเกิดจากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

5.4 กำกับ ติดตาม ควบคุม และประเมินผลระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

6. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการนิเทศ

จักรกริช บุญเดช และคณะ (2549 : 91) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการนิเทศดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเรื่องการนิเทศ ติดตาม เป็นอันดับแรก โดยให้ครูสภาพ จุดเน้น และข้อจำกัดของโรงเรียนเป็นองค์รวม ได้แก่

6.1 สภาพความพร้อมของโรงเรียน

6.2 สภาพการบริหารจัดการ การเรียนการสอน หลักสูตรสถานศึกษา ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน และบรรยากาศของการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

6.3 จำนวนครู คุณวุฒิ ความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนา ครูมีผลงานดีเด่น ครูที่ต้องเร่งพัฒนา รวมถึงการรวบรวมรายชื่อครูที่มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ในสายต่าง ๆ

6.4 ผลการพัฒนาการเรียน (ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ/ภาวะ โภชนาการ/สมรรถภาพของนักเรียน/ปัญหาพฤติกรรม ฯลฯ) ทุกชั้นเรียนในสถานศึกษา

6.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน

6.6 สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโรงเรียนอื่นในเครือข่าย

6.7 จุดเด่นของ โรงเรียนที่สามารถเผยแพร่เป็นแบบอย่างได้

6.8 ข้อจำกัดที่ควรปรับปรุงแก้ไข ประเด็นที่เป็นสัญญาณอันตรายที่ควรแก้ไขหรือเฝ้าระวังเป็นพิเศษ

7. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดระบบบริการแนะแนว

การบริการแนะแนวในโรงเรียนจะสำเร็จตามจุดหมายมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการแนะแนวต่อไปนี้

7.1 จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนงบประมาณ เพื่อสนับสนุนงานบริการแนะแนว

7.2 ให้ครูใน โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมในการจัดและดำเนินการด้านนี้ เช่น การประชุมชี้แจง การจัดเป็นรูปแบบกรรมการ

7.3 ให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ หรือได้รับการฝึกฝนงานด้านการแนะแนวเป็น ผู้รับผิดชอบโดยตรง

7.4 ส่งเสริมให้ครูประจำการภายในโรงเรียน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ และวิธีการแนะแนว เช่น การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Home room) เป็นต้น

7.5 แนะนำชี้แจงให้ครูรู้จักใช้ระเบียบวาระสนทนาให้เกิดประโยชน์ด้านการแนะแนวให้ มากที่สุด

8. บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษากับการวางแผนงานวิชาการ

การวางแผนงานวิชาการเป็นเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงานการวางแผนเป็น กระบวนการที่สถานศึกษาได้กำหนดขึ้นเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตตามความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติ ก่อนหลัง การวางแผนงานวิชาการในสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ได้มากที่สุด (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 2)

ผู้บริหารกับการวางแผนงานวิชาการ ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาท และหน้าที่เกี่ยวกับ การวางแผนงานวิชาการเพราะงานวิชาการในสถานศึกษาถือเป็นงานหลัก ผู้บริหารควรมีหลักการ วางแผนงานวิชาการ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 98) ดังนี้

1. ผู้บริหารควรมีความรับผิดชอบต่อวางแผนทุกระดับตั้งแต่งานวิชาการระดับ สถานศึกษา งานวิชาการระดับคณะจนถึงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ โดยการจัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ หรือรับฟังความคิดเห็นของครูอาจารย์
2. ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการวางแผนของสถานศึกษาโดยทั่วไปผู้บริหารเป็นผู้ กำหนดแผนงานของสถานศึกษาแต่โดยแท้จริงแล้วผู้บริหารมิใช่ผู้กำหนดแผน แต่ควรจะได้มีส่วน ร่วม โดยการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบงานด้านอื่น ๆ และครูอาจารย์ในสถานศึกษา ด้วยกันด้วย

3. ผู้บริหารควรมีทักษะในการวางแผนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารควรมี ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการวางแผนจนสามารถชี้แนะครูอาจารย์ได้

4. ผู้บริหารควรรู้จักการวางแผนในการบริหารงาน การวางแผนเป็นกระบวนการ ขั้นตอนหนึ่งของการบริหารงานต่างๆ จะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การวางแผนงานวิชาการเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อเนื่องตลอดไป

งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัด โปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของ

สถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลทุกระดับของสถานศึกษา การวางแผน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงาน การวางแผนเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาได้ กำหนดขึ้น เพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตตามความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติก่อนหลัง

ดังนั้น การวางแผนวิชาการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวม และจัดระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ การทำแผนงานวิชาการ การวางแผนงานวิชาการในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ได้มากที่สุด

ความจำเป็นต้องวางแผนวิชาการในสถานศึกษา

งานของฝ่ายวิชาการมีหลายประเภท โดยทั่วไปงานสำคัญด้านวิชาการที่ควรวางแผน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 100) มีดังนี้

1. การวางแผนจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่จะลงทะเบียนเรียน จำแนกตามโปรแกรม การศึกษาการเรียนระบบหน่วยกิต ซึ่งมีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก ทำให้มีจำนวนนักเรียนนักศึกษา ที่เรียนในรายวิชาไม่เท่ากัน ทำให้เกิดแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับจำนวนผู้ลงทะเบียนใน วิชาต่างๆ การคาดคะเนจำนวนผู้เรียนในแต่ละวิชาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเตรียมการในด้าน อื่นๆ
2. การวางแผนด้านครุอาจารย์ เป็นความพร้อมในการทำงานของครุอาจารย์เป็นเรื่อง สำคัญเพราะงานหลักของสถานศึกษาก็คือ การเรียนการสอน ความสำเร็จของโปรแกรมการศึกษา จึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของครุอาจารย์
3. การวางแผนทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางกายภาพ ได้แก่ ตึกอาคาร ครุภัณฑ์ และวัสดุภัณฑ์

4. การวางแผนทรัพยากรทางการเงิน

5. การวางแผนด้วยวิธีงบประมาณ

เทคนิคการบริหารงานจำเป็นสำหรับผู้บริหาร

เทคนิคการบริหารงานจำเป็นสำหรับผู้บริหารเพราะจะทำให้การบริหารงานมี ประสิทธิภาพ เทคนิคที่ผู้บริหารควรฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ มีดังนี้

1. เทคนิคการบริหารงาน การบริหารงานนั้น ผู้บริหารต้องใช้การตัดสินใจอย่าง รอบคอบโดยอาศัยข้อมูลและเหตุผล อย่าตัดสินใจด้วยอารมณ์ และความคิดเห็นส่วนตัว ควรมี การรับฟังอีกฝ่ายหนึ่งด้วยใจเป็นธรรม

2. เทคนิคการสั่งงาน ต้องสั่งอย่างชัดเจน ให้เข้าใจง่าย ถูกต้องตามกาลเทศะ ให้เหมาะสมกับบุคคลเพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้ ต้องระมัดระวังการใช้วาจาที่สุภาพ มีมารยาท และน้ำเสียง ท่าที วาจาที่เหมาะสม
3. เทคนิคการรับฟังความคิดเห็น ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย สร้างบรรยากาศให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้ และควรพิจารณาว่าจะนำความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาไปปฏิบัติได้หรือไม่
4. เทคนิคในการติชม การติชมให้เหมาะกับกาลเทศะและติชมในเรื่องผลงานควรยึดหลักดีเพื่อก่อ และชมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดกำลังใจยกย่องชมเชยด้วยความจริงใจ
5. เทคนิคในการก่อให้เกิดระเบียบวินัย ผู้บริหารจะเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำหน้าที่มีระเบียบวินัย การวางระเบียบวินัยควรคำนึงถึงความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้และควรแจ่มแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้รวมทั้งมีมาตรการควบคุมการปฏิบัติตามระเบียบวินัย
6. เทคนิคในการวางตน ผู้บริหารควรวางตนเป็นตัวอย่าง มีความเที่ยงตรง ยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แจกจ่ายงานให้ทั่วถึง ไม่ควรสนิทสนมกับผู้ใด โดยเฉพาะ ทำตนให้เป็นมิตร และเป็นที่ยอมรับให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา
7. เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน เข้าร่วมงาน สังคม เป็นประธานในพิธีรวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอก
8. เทคนิคในการเพิ่มสมรรถภาพให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความก้าวหน้าในการทำงาน ทำงานตามความรู้ความสามารถของตนมีโอกาสจะได้เลื่อนตำแหน่งรวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553 : 9-10)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญของการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การบริหารงานวิชาการเพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการเพราะว่าการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน หลักการบริหารสถานศึกษาคือการมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีเทคนิควิธีการบริหาร รวมทั้งการวัด และประเมินผลงาน ผู้บริหารต้องมีทั้งเทคนิควิธีการ ทักษะของการบริหารงาน และผู้บริหารเป็นผู้ที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงานต่อผู้ได้บังคับบัญชาและต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพ และ บทบาทของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพของสถานศึกษารวมทั้งมีผลสะท้อน ต่อผลงานและวิธีปฏิบัติงานของสถานศึกษาแต่ละแห่งเป็นอันมาก การวางแผนงานวิชาการเป็นสิ่ง สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้บริหารเพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน สถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในการที่จะทำ ให้การปฏิรูปการศึกษาดำเนินและขับเคลื่อนไปได้ทั้งระบบ โดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษาตาม แนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้การและจัดการศึกษาเป็นหมวดสำคัญที่ต้องมีการปฏิรูปไปพร้อมกันกับการปฏิรูป การศึกษาด้านอื่น ๆ โดยได้มีการวางระบบโครงสร้างการบริหารที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์เชื่อมโยง และส่งเสริมการปฏิรูปด้านอื่น ๆ ทั้งในส่วนที่รัฐจัดการศึกษาเองและในส่วนที่องค์กรประชาชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดจนการกำกับสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพการศึกษาทั้งของรัฐ เอกชน ท้องถิ่น ชุมชนและบุคคลที่จัดการศึกษา การจัดโครงสร้าง องค์กรต้องจัดให้มีการเอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการประกันคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาเอื้อต่อการผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเอื้อต่อการจัดระบบทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่ดำเนินการโดยรัฐและการร่วมระดมทรัพยากร จากหน่วยงานและบุคคลอื่น เพื่อนำมาสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ทั่วถึงเท่าเทียมและเป็นธรรม ตลอดจนการเอื้อต่อการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ทั้งระบบที่มุ่งไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545 : 51)

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติบริหารราชการกระทรวง ศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 คือการกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 มี วัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการศึกษาให้ได้มาตรฐานและบริหารจัดการด้านการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยได้มีการบัญญัติให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไปไปยังสถานศึกษาโดยตรงการจัดองค์กร เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่จัดบริการสาธารณะย่อมจะมีอิสระในการบริหารงานทั้งใน

ด้านทรัพยากรบุคคลและอำนาจหน้าที่ในกรอบที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้รวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการให้สถานศึกษากำหนดโครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับความเป็นนิติบุคคล กล่าวคือ มีความเป็นอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว รวมทั้งอนุมัติให้สถานศึกษาสามารถจัดหารายได้ผลประโยชน์ และระดมทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้มากขึ้นแต่ในขณะเดียวกันสถานศึกษาต้องมีความรับผิดชอบทางกฎหมายเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกันขอข่ายการบริหารงานสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ทั้ง 4 ด้าน กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 29-36)

1. การบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ว่ามุ่งเน้นการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะสถานศึกษาได้ดำเนินการด้วยความเป็นอิสระ มีความคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ขอข่ายและภารกิจการบริหารงานวิชาการ คือ

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระกรหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว

11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14. การส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ
16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. การบริหารงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นที่ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษารวมทั้งการจัดการรายได้จากการบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีมากยิ่งขึ้นต่อผู้เรียนและสถานศึกษา โดยมีขอบข่ายและภารกิจในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
- 2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง
- 2.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
- 2.4 การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- 2.5 การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
- 2.6 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
- 2.7 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
- 2.8 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 2.9 การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
- 2.10 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 2.11. การวางแผนพัสดุ

2.12. การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี

2.13 การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

2.14. การจัดหาพัสดุ

2.15 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

2.16 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

2.17 การเบิกเงินจากคลัง

2.18 การรับเงิน การรักษาเงิน และการจ่ายเงิน

2.19 การนำเงินส่งคลัง

2.20 การจัดทำบัญชีการเงิน

2.21 การทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

2.22. การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

3. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้สถานศึกษาให้มีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลเพื่อให้เกิดความคล่องตัว อีสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติและมีความมั่นคงก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีขอบข่ายและภารกิจในการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การวางแผนอัตรากำลัง

3.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.3 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.5 การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน

3.6 การลาทุกประเภท

3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.8 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

3.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

3.10 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

3.11 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

3.12. การออกจากราชการ

3.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ

3.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทาน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

3.15 การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.16 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

13.7 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

3.18 การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

3.19 การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

3.20 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. การบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการและบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานงานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกระดับแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบและตรวจสอบได้รวมไปถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีขอบข่ายและภารกิจในการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

4.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

4.3 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา

4.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน

4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

4.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน

- 4.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - 4.8 การดำเนินงานธุรการ
 - 4.9 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
 - 4.10 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
 - 4.11 การรับนักเรียน
 - 4.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
 - 4.13 การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
 - 4.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
 - 4.15 การทัศนศึกษา
 - 4.16 งานกิจการนักเรียน
 - 4.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
 - 4.18 การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร
หน่วยงานและสถานบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
 - 4.19 งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
 - 4.20 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
 - 4.21 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
 - 4.22 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน
- จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การกระจายอำนาจการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มีการปรับโครงสร้างและแบ่งขอบข่าย 4 ด้าน การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารงานด้านหลักสูตรและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณเป็นการบริหารงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนและเสนอของบประมาณ การบริหารงานบุคคลเป็นการวางแผนด้านอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง และการบริหารงานทั่วไปเป็นการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานด้านธุรการ และงานอำนวยการ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือภารกิจหลักของสถานศึกษาจึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักการศึกษาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญและการวางแผนของ การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาไว้สอดคล้องและแตกต่างในรายละเอียด ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 2) กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดใน สถานศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของ สถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหารสรุปได้ว่าการบริหารงาน วิชาการ หมายถึงการบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพเกิดประ โยชน์สูงสุดกับผู้เรียน การบริหารงานวิชาการเป็นการบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับ การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประ โยชน์สูงสุดกับ ผู้เรียน หลักการและกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพเป็นดังนี้

1. จัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งความร่วมมือกันทำงาน
3. การมีเอกภาพในจุดมุ่งหมายจะทำให้การดำเนินการสอดคล้องสัมพันธ์และ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
4. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ
5. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
6. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนางานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานวิชาการ
7. การมีวินัยของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการจะสามารถทำให้งานดำเนินไป ได้ด้วยดี

8. ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าการสอนคนอื่น
9. บุคลากรทุกคนต้องการขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
10. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ
11. ให้ครูตั้งวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ
12. การประสานงาน ความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์และความร่วมมือยอม

นำมาซึ่งความสำเร็จของหน่วยงาน

13. การติดตามและประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนางานวิชาการ

14. การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจำเป็นต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ ทักษะ และเทคนิคในการบริหารงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 84 - 85) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าหมายถึง กระบวนการที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือดำเนินการเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงาม มีความรู้ ความเข้าใจ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 96) ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการว่างานวิชาการของโรงเรียนที่แท้จริงนั้นมีความหมายและขอบเขตกว้างขวางมากกว่าตัวหลักสูตรและการสอนแต่จะมีหลักสูตรเป็นแกนกลาง โดยเฉพาะในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้น หลักสูตรจะเป็นตัวกำกับในเนื้อหาความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และภาวะสุขภาพ

วิวัฒน์ นันทศิริ (2542 : 43) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารให้ครูอาจารย์ ดำเนินงานร่วมกันโดยใช้กระบวนการบริหารเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนของชาติให้ได้ศึกษาตามความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 6) กล่าวถึงความหมายของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาว่าการบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

สมเดช สีแสง (2544 : 104) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ผลดี ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

จุไรรัตน์ สดรุง (2539 : 6) ใ้ค้กล่าวว่างานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญของโรงเรียน เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงมาตรฐานของคุณภาพการศึกษา เป็นกิจกรรมทุกชนิดที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อพัฒนาส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และได้ให้ความหมายของงานวิชาการไว้ว่า หมายถึงงานที่เกี่ยวข้องกับด้านวิชาการ ตามเกณฑ์การประเมิน โรงเรียนพระราชทานกำหนดไว้ 8 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่ การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา การจัดสื่อการเรียนการสอน การบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การดำเนินการด้านการวัดและประเมินผล

นราภรณ์ คำหวาน (2544 : 9) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดของ โรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน นับตั้งแต่งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานด้านการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานอบรมทางวิชาการ

ธวัชชัย อินอ่อน และคณะ (2545 : 6) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดเก็บบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน การนิเทศภายใน การกำกับ ดูแล การใช้ห้องสมุด การใช้เทคนิคการสอน การเตรียมการสอน การจัดห้องเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ หลักการบริหารงานวิชาการควรยึดหลักแห่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนี้

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียน นักศึกษา สามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ออกกลางคัน และเข้าเกินกำหนด

2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือนักเรียน นักศึกษา มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ คุณภาพ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นนี้สามารถ สรุปความหมายของ การบริหารงานวิชาการ ได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้บริหาร โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน ควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศ การจัดหา การผลิตและส่งเสริม ซึ่งเป็นกิจกรรมในขอบข่ายงานวิชาการด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู ใน โรงเรียนสามารถจัดการเรียน การสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งหวังที่จะพัฒนาคุณภาพการเรียนของนักเรียนให้มีคุณภาพ สูงขึ้น

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นสิ่งที่ผู้บริหาร โรงเรียนต้องรับผิดชอบ และเป็นผู้นำทาง วิชาการ โดยทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำ และประสานงาน ให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมี ประสิทธิภาพ กระจายอำนาจและมอบหมายความรับผิดชอบให้ครูทุกคนเพื่อให้ได้ทำงานด้วยความ เต็มใจ และตระหนักถึงหน้าที่สำคัญของครูเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนเต็มความสามารถ ผู้บริหารต้องตระหนักอยู่เสมอว่า โรงเรียนนั้นมีองค์ประกอบหลายอย่างซึ่งนอกเหนือจากการเรียน การสอนในห้องเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้วิชาการ และ

ทักษะในการประกอบอาชีพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งเสริมงานวิชาการในโรงเรียนก็คือ ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนฝ่ายวิชาการ และผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539 : 77) งานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายทั้งมวลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและหลักสูตรซึ่งเป็นงานหลักของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรถือว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของตนด้วย กิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นมานั้นล้วนแต่เป็นส่วนส่งเสริมให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรที่วางไว้ทั้งสิ้น

กมล ศิริบรรณ (2539 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานวิชาการหมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2544 : 160) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดของการจัดการโรงเรียน ในการดำเนินงานด้านนี้ต้องหาวิธีการจัดการงานสนับสนุนวิชาการให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานด้านนี้

นพพงษ์ บุญจิตรคุลย์ (2545 : 4) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญของการบริหารการศึกษาทุกระดับ ซึ่งผู้บริหารการศึกษาจะต้องรับผิดชอบ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน อุปกรณ์การสอน ตารางสอน แบบห้องสมุด โรงเรียน การวัดผลการศึกษา การสอนต่าง ๆ ที่ทันสมัยอยู่เสมอ งานวิชาการชี้ให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของหน่วยงานนั้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องให้ความเอาใจใส่ งานวิชาการเป็นพิเศษ และถือว่าการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของการเรียนการสอนในโรงเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 1) งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัด โปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

สมิธ (1961 : 170) ได้ศึกษาและจัดลำดับความสำคัญของงานวิชาการ ไว้เป็นอันดับแรก งานในความรับผิดชอบของผู้บริหารแบ่งเป็น 7 ประเภท ดังนี้

งานบริหารงานวิชาการ	ร้อยละ 40
งานบริหารบุคลากร	ร้อยละ 20
งานบริหารกิจการนักเรียน	ร้อยละ 20
งานบริหารการเงิน	ร้อยละ 5
งานบริหารอาคารสถานที่	ร้อยละ 5

งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน ร้อยละ 5

งานบริหารทั่วไป ร้อยละ 5

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 85 – 86) การจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือ การมีส่วนร่วม ประสานงานกันของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความร่วมมือกัน อาจทำให้การจัดการศึกษาประสบปัญหาได้ดังที่คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ ได้ศึกษาไว้ในปี พ.ศ. 2542 ได้ระบุถึงปัญหาของการบริหารการศึกษาในภาพรวมในส่วนของกรรมมีส่วนร่วมไว้ว่า ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ขาดความเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ โดยหลักการแล้วกระทรวงศึกษาธิการควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนทางด้าน วิชาการ ทรัพยากร การกำหนดนโยบายและมาตรฐานการศึกษา แต่ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการยังไม่มีบทบาทดังกล่าว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นภารกิจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา และจากรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบแรก (พ.ศ. 2544 - 2548) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าค้ำผู้บริหารข้อที่ยังไม่ได้มาตรฐานคือการบริหารงานวิชาการ โดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2549 : 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวดที่ 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษามาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ไว้ว่า “ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง” กระทรวงศึกษาธิการ ได้อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 4 และมาตรา 39 วรรค 2 ออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา โดยกระจายอำนาจทั้ง 4 ด้าน คือ ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปให้เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาดำเนินการ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 151 – 157)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 158 – 171) ได้ออกประกาศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการให้คณะกรรมการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการกระจายอำนาจทั้ง 4 ด้าน ให้สถานศึกษาจัดบริหารและจัดการศึกษานั้น ด้านวิชาการนับเป็นด้านที่เป็นภาระสำคัญถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ดังที่ อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 25) กล่าวไว้ว่างานวิชาการเป็นงานที่สำคัญ เพราะถือว่าเป็นงานหลักในการบริหารสถานศึกษาและถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา รวมถึงเป็นด้านที่มีการประเมินมาตรฐานจากสำนักงานประเมินมาตรฐานการศึกษา

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศ การศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง จะเห็นได้ว่าการบริหารงานวิชาการ นับเป็นงานที่สำคัญของโรงเรียน เป็นหน้าที่หลักของโรงเรียน ถือเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน โรงเรียนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับงานวิชาการของโรงเรียน ที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และคุณสมบัตินี้ที่ต้องการ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไปได้ เป็นอย่างดี

บริบทการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา มุ่งให้พัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณภาพ จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข โดยต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และเก็บค่าใช้จ่ายจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียน

สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตาม อุตสาหกรรม ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ตามความ เหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ตระหนักและถือเป็นภารกิจ สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะดำเนินการตามความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษารวมทั้งแนวทางการ จัดการศึกษาเพื่อให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) ซึ่งเป้าหมายสูงสุดคือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขสังคมมีเสถียรภาพชาติไทยมีเกียรติภูมิได้รับความเชื่อถือและมีความ สามารถในการแข่งขันในระดับ โลกจึงระดมความคิดจากบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษาให้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางกรอบแนวคิดเพื่อเป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่ การบรรลุต้นนโยบายหรือความมุ่งหมายหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง ต่อไปโดยได้พิจารณากรอบหรือแนวทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านโอกาสทางการศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มประชากรในวัยเรียนได้รับการ ศึกษาภาคบังคับอย่างเสมอภาคและทั่วถึง โดยการเพิ่มอัตราการเข้าเรียนของประชากรในวัยนี้ ทุกระดับ ทุกกลุ่มเด็กทั่วไปปกติ กลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือพิการด้านร่างกาย หรือทุพพลภาพ รวมถึงกลุ่มเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนอัตราการออกกลางคันและส่งเสริมให้องค์กรสถานประกอบการ ชุมชน ครอบครัว มีส่วนร่วม และจัดการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ

2. ด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน คุณธรรมสำคัญในการจัดการศึกษา คือ จัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาสร้าง คุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุล ระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมเป็น การศึกษาตลอดชีวิตของคนไทยทั้งปวง คนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข การพัฒนา คุณภาพ การเรียนการสอนจึงมุ่งสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พัฒนาผู้เรียนในการเข้าสู่ เป้าหมายหลัก ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน รวมถึงการคิดค้น สื่อ นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ วางระบบการทบทวนคุณภาพการศึกษาและพัฒนา อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาสาระสำคัญของหลักสูตรอย่างจริงจัง ส่งเสริมและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

3. ด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้มีการจัดทำสื่อเทคโนโลยี เพื่อใช้ ประโยชน์ ได้ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอุตสาหกรรม พัฒนาบุคลากร ด้านผู้ผลิตและผู้ใช้

เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถและทักษะทั้งในการผลิต และใช้อย่างเหมาะสมมีคุณภาพ เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนมีสิทธิและโอกาสได้รับการเรียนรู้และพัฒนาตามความสามารถ อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันในโอกาสแรกๆ ที่ทำได้ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

4. ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ดำรงไว้ซึ่งความรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพทั้ง 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน ส่งเสริมและพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับการพัฒนาด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมทั้ง ส่งเสริมด้านวินัยการรักษาวินัยคุณธรรม จริยธรรมบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. ด้านพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร หรือเพื่อการบริหาร (Management Information System : MIS) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งระบบ ภายในและภายนอกให้สามารถสื่อสารและเชื่อมโยงกันและกัน จัดตั้งศูนย์บริการด้าน ICT ให้ครอบคลุมพื้นที่และให้บริการที่สะดวก รวดเร็ว

6. ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการและคุณภาพการให้บริการ เสริมสร้างวินัยและการปฏิบัติตามจรรยาบรรณและค่านิยมสร้างสรรค์เจ้าหน้าที่ของรัฐกล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์รับผิดชอบ โปร่งใสตรวจสอบได้ไม่เลือกปฏิบัติ และมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเครือข่ายกลุ่ม โรงเรียน โดยอาศัยแผนกลยุทธ์เป็นตัวนำ ปรับปรุงสถานที่ทำงาน ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาอุดรธานี เขต 4 มีทิศทางและเป้าหมายชัดเจนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและไม่เก็บค่าใช้จ่ายมีการวางแผนกรอบแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบใช้แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการประจำปี เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน โดยอาศัยกรอบนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทางบนบริบทของเขตพื้นที่ สิ่งที่จะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายได้นอกจากอาศัยแผนปฏิบัติการประจำปีเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน โดยอาศัยกรอบนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทางบนบริบทของเขตพื้นที่ซึ่งยังคงต้องกำหนดมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาจัดและทบทวนระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภทให้มีดัชนีชี้วัดที่ชัดเจนประเมินและตรวจสอบได้อีกประการหนึ่งที่จะทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้คือการสร้างความตระหนักทั้งครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ชุมชน สถานประกอบการ บุคคล และ

ครอบครัวให้เข้าใจถึงความสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เข้าใจและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้อย่างบูรณาการ

การจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ได้ดำเนินการตามบริบทของเขตพื้นที่การศึกษาและสอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการและแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งนโยบาย มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นการพัฒนาสาระสำคัญของหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องส่งผลให้การบริหารการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 จะประสบผลสำเร็จทั้งปริมาณและมีคุณภาพเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อไป

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้ง การวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้สถานศึกษา บริหารงานด้านวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเอง และการประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

ขอข่างานวิชาการของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 29-30) มีขอข่างานการบริหารงานวิชาการ 17 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระและหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนงานวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14. การส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุว องค์กร หน่วยงาน

และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17. การพัฒนาและใช้สื่อกเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

18. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระและ

หลักสูตรท้องถิ่น

การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง อันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 15) ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนการศึกษาต่อ

ดังนั้นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาตินอกจากโรงเรียนจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาแล้วยังต้องเพิ่ม

หลักสูตรท้องถิ่นที่สนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นที่โรงเรียนอยู่อีกด้วย ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นก็คือ “การดำเนินงานจัดทำขยายเพิ่มเติมเรื่องที่สำคัญที่จำเป็นต้องทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่กระทบต่อหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 แต่เป็นการเสริมสร้างต่อยอดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมตามศักยภาพและนำไปสู่มาตรฐานของหลักสูตร”

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

อุดม เขยทิวส์ (2545 : 6) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาหรือครูหรือผู้เรียนร่วมกันพัฒนาขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริงเรียนแล้วเกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้อย่างมีคุณภาพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข

ถำลี ทองธิว (2543 : 18 ; อ้างถึงใน ญัฐกานต์ เรือนคำ. 2546 : 13) กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ดังนี้

1. เนื้อหาสาระ โครงสร้าง การจัดเวลา การบริหารหลักสูตร ซึ่งมาจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเป็นสาระ แนวคิด หลักการที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดและการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ
2. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างเท่าเทียมกันครูและผู้บริหารโรงเรียน
3. เป็นหลักสูตรที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินนักเรียน หรือค้นหาความรู้ที่คนในท้องถิ่นเป็นคนในชุมชน
4. เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ท้องถิ่นกับความสามารถในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นลักษณะเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น

ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 3 ประเภท คือ

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาโดยท้องถิ่นเองทั้งหมด แต่ต้องเป็นไปตามนโยบายที่ส่วนกลางได้กำหนดไว้ (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทที่ส่วนกลางจัดทำส่วนกลางของรัฐจัดทำหลักสูตรแม่บทและเว้นที่ว่างให้ท้องถิ่นมีเสรีภาพในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นโดยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มีแนวทางการพัฒนาได้เป็น 2 กรณี คือ

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาโดยบางส่วนของหลักสูตรแม่บท กล่าวคือ เป็นการปรับองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บท เช่น ปรับรายละเอียดของสาระการเรียนรู้ เพิ่มเติมกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

ของท้องถิ่น ทั้งนี้ยังยึดมาตรฐานของหลักสูตรแม่บทอยู่

2. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นรายวิชาใหม่หรือการสร้างหลักสูตรย่อยเพื่อเสริมหลักสูตรแม่บทโดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้สามารถจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้เพิ่มเติมจากมาตรฐานของหลักสูตรแม่บท หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นหลักสูตรที่หน่วยงานในท้องถิ่นพัฒนาเป็นหลักสูตรเฉพาะกิจ และเป็นหลักสูตรระยะสั้น ๆ เพื่อใช้กับชุมชนหรือท้องถิ่นตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งความสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น อาชีพ หลักสูตรซ่อมเครื่องยนต์ หลักสูตรทำขนม หลักสูตรการทำอาหาร เป็นต้น

ความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางซึ่งเป็นหลักสูตรระดับชาติ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ได้อย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากความต้องการของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน จึงต้องมีการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกันท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง

แนวทางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นนั้น สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ในลักษณะต่อไปนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ในแต่ละกลุ่มวิชาในทุกระดับชั้น โดยปรับปรุงจากหลักสูตรแกนกลางโดย ไม่ทำให้จุดประสงค์ของหลักสูตรเปลี่ยนแปลง
2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหาโดยเพิ่มหรือลดรายละเอียดจากหลักสูตรแกนกลาง
3. ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่ เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์แบบฝึกหัด หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น โดยสื่อเหล่านี้อาจใช้กับเนื้อในรายวิชาที่มีอยู่เดิมหรือรายวิชาใหม่ที่พัฒนาขึ้นก็ได้

5. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำขึ้นต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาและความต้องการของท้องถิ่น ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการนั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งได้มี

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545 : 33-37) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1. การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการ

3. การจัดทำผังหลักสูตร

4. การเขียนแผนการสอน

4.1 การกำหนดหัวข้อเรื่อง

4.2 การเขียนสาระสำคัญ

4.3 การกำหนดขอบเขตเนื้อหา

4.4 การกำหนดจุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง

4.5 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์นำทาง

4.6 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.7 การกำหนดสื่อการเรียนการสอน

5. การจัดการเรียนการสอน

6. การประเมินผล

นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังกำหนดให้สถานศึกษาสร้างหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาจุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้หรือรายวิชา ได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศด้านต่าง ๆ สถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการระดมทรัพยากรทั้งสถานศึกษาและชุมชนมาอย่างคุ้มค่าเต็มตามศักยภาพ (กรมวิชาการ. 2545 : 5-6)

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกันท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง

2. การวางแผนงานวิชาการ

การวางแผนงานวิชาการเป็นเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงานการวางแผนเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ได้กำหนดขึ้นเพื่อการใช้งานในอนาคตตามความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติก่อนหลัง การวางแผนงานวิชาการในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ได้มากที่สุด (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 2)

ผู้บริหารกับการวางแผนงานวิชาการ ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาท และหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผนงานวิชาการเพราะงานวิชาการในสถานศึกษาถือเป็นงานหลัก ผู้บริหารควรมีหลักการวางแผนงานวิชาการ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 98) ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบการวางแผนทุกระดับ ตั้งแต่งานวิชาการระดับสถานศึกษา งานวิชาการระดับคณะจนถึงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ โดยการจัดให้มีการประชุม เพื่อปรึกษาหารือ หรือรับฟังความคิดเห็นของครูอาจารย์
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนของสถานศึกษาโดยทั่วไป ผู้บริหารจะเป็นผู้กำหนดแผนงานของสถานศึกษาแต่โดยแท้จริงแล้วผู้บริหารมิใช่ผู้กำหนดแผน แต่ควรจะได้มีส่วนร่วมโดยการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบงานด้านอื่นๆ และครูอาจารย์ในสถานศึกษาด้วยกันด้วย
3. ทักษะในการวางแผน เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารควรรู้ความสามารถ และทักษะในการวางแผนจนสามารถชี้นำครูอาจารย์ได้
4. การวางแผนในการบริหารงาน การวางแผนเป็นกระบวนการขั้นตอนหนึ่งของการบริหารงานต่าง ๆ จะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หรือไม่ขึ้นอยู่กับการวางแผนงานวิชาการ เป็นที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องตลอดไป

ความจำเป็นต้องวางแผนวิชาการในสถานศึกษา

งานของฝ่ายวิชาการมีหลายประเภท โดยทั่วไปงานสำคัญด้านวิชาการที่ควรวางแผน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 100) มีดังนี้

1. การวางแผนจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่จะลงทะเบียนเรียน จำแนกตามโปรแกรมการศึกษา การเรียนระบบหน่วยกิต ซึ่งมีทั้งวิชาบังคับ วิชาเลือกทำให้มีจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาไม่เท่ากัน ทำให้เกิดให้แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับจำนวนผู้ลงทะเบียนในวิชาต่าง ๆ การคาดคะเนจำนวนผู้เรียนในแต่ละวิชา จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเตรียมการในด้านอื่นๆ

2. การวางแผนด้านครูอาจารย์ ความพร้อมในการทำงานของครูอาจารย์เป็นเรื่องสำคัญเพราะงานหลักของสถานศึกษาคือ การเรียนการสอน ความสำเร็จของโปรแกรมการศึกษา จึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูอาจารย์

3. การวางแผนทรัพยากรทางกายภาพ ได้แก่ ตึก อาคาร ครุภัณฑ์ และวัสดุภัณฑ์
4. การวางแผนทรัพยากรทางการเงิน
5. การวางแผนด้วยวิธีงบประมาณ

การวางแผนวิชาการ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติงานการวางแผนเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ได้กำหนดขึ้นเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตตามความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติก่อนหลัง การวางแผนงานวิชาการในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ได้มากที่สุด

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

สังคม โลกปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง มนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้นำเอาความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาพัฒนากระบวนการคิดได้อย่างหลากหลาย และสามารถนำความรู้ ที่พัฒนามาประดิษฐ์คิดค้น สร้างความเจริญให้แก่โลกเพียงยุคปัจจุบัน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 ระบุว่า การศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 24(5) กำหนดให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและการประยุกต์ใช้ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เกิดจิตวิทยาศาสตร์และเป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ศรีมงคล เจริญรัตน์ (2547 : 63-65) กระบวนการจัดการเรียนการสอนศึกษา หลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร กำหนดเนื้อหาสาระ กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์ การเรียนรู้ปลายทางและนำทางศึกษาหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ จิตวิทยาศาสตร์ กระบวนการวัดและประเมินผล พัฒนาเทคนิคการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นกระบวนการให้ชื่อว่าเทคนิคการเรียนรู้แบบ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็น สำคัญ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบบงกส์องหัน มี 7 ขั้นตอนดังนี้

1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเร้าความสนใจของผู้เรียนก่อนการเรียนรู้ ในการนำเข้าสู่บทเรียน อาจจะนำโดยครูผู้สอน ครูและนักเรียน หรือนักเรียนเป็นผู้นำเข้าสู่บทเรียน ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือหลายลักษณะก็ได้ โดยใช้แถบบันทึกเสียง ภาพ ข่าว หนังสือพิมพ์ เกม เพลง วัสดุทัศนัหรืออาจจะเป็นการทบทวนความรู้เดิม รูปภาพ คำถาม หรือกิจกรรมอื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้
 2. ช้่นเพียรศึกษาค้นคว้า เป็นชั้นที่ให้ความรู้ใหม่ ที่เชื่อมโยงกับชั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นชั้นที่ผู้สอนต้องใช้นวัตกรรมให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ โดยการใ้โยความรู้ ใบงาน เอกสาร ประกอบการเรียน ชุดการเรียน ศูนย์การเรียน วัสดุทัศนั ฝึกทักษะพื้นฐานการวิจัยตั้งแต่การระบุ ปัญหา การตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์ ทดสอบ ทดลอง รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล
 3. ช้่นพัฒนาความรู้และฝึกประสบการณ์ เป็นการฝึกกระหว่างสอนในเรื่องที่ได้ศึกษา ในชั้นที่ 2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ฝึกฝนกระบวนการคิดการแก้ปัญหา โดยให้ผู้เรียนมี ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือกลุ่ม ได้เรียนรู้จากกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ความคิดและประสบการณ์ แก่กันและกันให้มากที่สุด เป็นการพัฒนาความรู้ความคิดของผู้เรียนให้เกิดแบบยั่งยืน
 4. ช้่นสร้างสรรค์องค์ความรู้ เป็นชั้นที่ให้ผู้เรียน ได้ฝึกความคิดรวบยอดในเรื่องที่ได้ ศึกษา มา โดยการเขียนเป็นข้อสรุปเข้าใจง่าย เช่น การเขียนแบบแผนที่ความคิด (Mind Mapping) การเขียนแบบมโนมิติ หรือเขียนสรุปใจความสั้นๆ
 5. ช้่นมุ่งสู่การประเมินผล เป็นการประเมินระหว่างสอนตามลำดับความยากง่าย ของเนื้อหา เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ ในเนื้อหา นั้นๆ อาจทำได้โดยให้ผู้เรียนตอบคำถามเล่าเรื่องนำเสนอในสิ่งที่สร้างสรรค์ไว้ ในชั้นที่ 4 หรือ บันทึกผลการทดลอง หรือใช้วิธีใดวิธีหนึ่งตามความเหมาะสมหรืออาจจะผลตามสภาพจริง (ตนเองประเมิน เพื่อนประเมิน และครูประเมิน)
 6. ช้่นแยกผลสรุป เป็นการสรุปเนื้อหาความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ อาจจะสรุป โดยผู้เรียนหรือครูผู้สอนหรือครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุป อาจจะใ้สื่อช่วยในการสรุป เช่น ใช้ในสรุปเนื้อหา ใช้วัสดุทัศนัหรือรูปภาพประกอบการสรุป
- การจัดการเรียนการสอน หมายถึง หมายถึง แบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับ การจัดเป็นระบบ อย่างสัมพันธ์สอดคล้องการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบ นั้น ๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนิน การสอนดังกล่าว มักประกอบด้วย ทฤษฎี / หลักการที่รูปแบบ นั้นยึดถือและกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะอันจะนำผู้เรียน ไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้น

กำหนดซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดและดำเนินการสอนอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้

4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทย และความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล หลักสูตรแกนกลางของประเทศเป็นกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งสำหรับการจัดการศึกษาทุกกลุ่ม เช่น การศึกษาพิเศษ การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นต้น โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศชาติ และพลโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : คำนำ)

แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 29) ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 32-33) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรว่า การจะพัฒนาสิ่งใดก็ตามให้เป็นระบบจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนา โดยมีจุดเน้นที่วัตถุประสงค์และวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ใช้หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในรูปของคำถาม 4 ข้อ คือ

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรใดที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียน
2. ประสบการณ์ใดที่สถานศึกษาจะจัดให้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ จัดให้มีระบบระเบียบอย่างมีประสิทธิภาพได้

อย่างไร

4. จะมีเกณฑ์ใดตัดสินได้ว่าจุดมุ่งหมายต่าง ๆ เหล่านั้นบรรลุแล้ว แม้ว่า ไทเลอร์ ก็ได้เปลี่ยนแปลงจุดเน้นของหลักการพัฒนาหลักสูตร 2 ข้อ คือ

4.1 การเน้นบทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียน และต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

4.2 การเน้นการสอนความรู้รวบยอดนั้นควรจะรวมถึงความรู้ ซึ่งผู้เรียน ได้รับจากนอกโรงเรียนด้วย ถ้าสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรที่เด็กได้เรียนอยู่

นอกจากคำถาม 4 ข้อของไทเลอร์นี้จะเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบทั่ว ๆ ไปแล้ว ทาบา (Taba, 1962) ซึ่งให้เห็นว่า หลักสูตรใด ๆ ก็ตาม แม้จะเน้นเฉพาะเจาะจงด้านใดด้านหนึ่งก็ตาม จะต้องประกอบด้วย โครงสร้างที่เฉพาะตัวในการที่จะพัฒนาหลักสูตร มีความจำเป็นที่จะต้องชัดเจนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่ทาบากล่าวว่า จะต้องประกอบด้วย วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งจะทำให้เป็นแนวทางในการเลือกและจัดระบบเนื้อหา รวมทั้งรูปแบบของการเรียนรู้และการสอน และท้ายสุดที่ขาดเสียมิได้ คือ การประเมินผล หลักการของหลักสูตรตามแนวคิดของทาบารวมประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนของแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลหลักสูตร.

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาต้องครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแบบแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการ ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงระดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบการณ์สำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง มวลกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการสำคัญยิ่ง เพราะสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรขึ้นอยู่กับความพร้อม ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุเป้าหมายการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดี เก่ง มีความสุข
2. ด้านหลักสูตร สถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความหลากหลาย ตามสภาพและความเหมาะสมกับสถานศึกษา สาระของหลักสูตรมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม
3. ด้านการเรียนการสอน จัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ได้คิด ได้ปฏิบัติจริง ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย เรียนรู้อย่างบูรณาการ ใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ และส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ วัดและประเมินผลตามสภาพจริง และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. ด้านการบริหารจัดการ มุ่งดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีการสนับสนุน นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน เพื่อครูในสถานศึกษาสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก และต่อเนื่องตามหลักแนวทางการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

วาลี ภูเสตร์ (2542 : 108) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง เอกสารที่บรรจุแผนงานหรือโครงการและเนื้อหาวิชา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

หลักสูตรมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า CURRICULUM ซึ่งมาจากคำในภาษาละตินว่า CURRERE แปลว่า “ทางวิ่ง” หรือ “ลู่วิ่งที่นักวิ่งเข้าสู่เส้นชัย” (ธำรง บัวศรี. ม.ป.ป. : 2)

ธำรง บัวศรี (ม.ป.ป. : 6) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดมุ่งหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะนอกจากจะมีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าแล้วจะต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดสิ่งที่ทำเป็นอันดับแรกทีคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตรจะต้องทำ คือ การดำเนินงานเพื่อหน่วยงานเจ้าสังกัดอนุมัติให้นำหลักสูตร ไปใช้ได้เสียก่อน สำหรับกระทรวงศึกษาธิการต้องผ่านสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ (ธำรง บัวศรี. ม.ป.ป. : 263)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 ข : 105 – 109) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

1. การวางแผนการใช้หลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศ
 2. การเตรียมตัวของผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ โดย
 - 2.1 สร้างความตระหนักให้แก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้
 - 2.2 การเตรียมการใช้หลักสูตร
 - 2.3 การนำหลักสูตรไปใช้จริงเต็มรูปแบบ
3. บทบาทของบุคลากรที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน
 - 3.1 บทบาทของครูผู้สอน
 - 3.1.1 ศึกษาเด็ก
 - 3.1.2 ศึกษาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู เอกสารเพิ่มเติม ฯลฯ
 - 3.1.3 เตรียมการสอน
 - 3.1.4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.1.5 ประเมินผล
 - 3.2 ผู้บริหาร โรงเรียน

3.2.1 การติดตามผล

3.2.2 การบริหารหลักสูตร

3.2.3 การบริการหลักสูตร

3.2.4 การสร้างขวัญและกำลังใจ

3.3 ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

3.3.1 การติดตามผล

3.3.2 การบริการหลักสูตร

3.3.3 การเสริมกำลังใจ

3.3.4 การประสานงาน

4. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรว่ามีมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรกำหนดไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 24-25) กล่าวว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้านการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ประทีป แสงส่อง (2541 : 10) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่สังคมต้องการ

กล่าวโดยสรุปหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่เป็นสาระการเรียนรู้กำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนไว้อย่างเป็นทางการชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามกรอบของหลักสูตรแกนกลางที่กรมวิชาการกำหนดไว้ พระราชบัญญัติสถานศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

มาตรา 27 ระบุข้อความที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ในการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรง ซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแนวทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

จะเห็นว่าในวรรคที่สอง เป็นการกำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษา โดยให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตร จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ รวมทั้งทำหลักสูตรให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน (মনিকা শুভিন্দ্র. 2538 : 16 – 18) ได้เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. นำกระบวนการหรือแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. นำกระบวนการคิดของภูมิปัญญาชาวบ้านมาเสริมสร้างให้สอดคล้องกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์
4. สร้างกระบวนการคิดหลายด้าน หลายมุม โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระแล้วเชื่อมโยงกับชีวิตจริง
5. ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ โดยเหตุนี้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมุ่งหมายในการใช้ในชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะ ก็ย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด ท้องถิ่นและชุมชนมีสภาพที่แตกต่างกัน การพัฒนาแต่ละท้องถิ่นก็ต้องมีความแตกต่างกัน เทคโนโลยีเจริญเร็ว จะทำหลักสูตรระดับชาติไปใช้กับท้องถิ่นก็ไม่ทันกับความเจริญของเทคโนโลยี สถานศึกษาจึงต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเอง เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. เสริมสร้างความเป็นเอกภาพของชาติไทยมุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่ความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อมวลชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมทุกส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนา และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. มีการกำหนดให้มีมาตรฐานการเรียนรู้ เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ระหว่างช่วงชั้นการศึกษา มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา และมีการทดสอบตามมาตรฐาน

5. การจัดการเรียนรู้เน้นการบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา โดยให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องการจัดสรรเวลาและยึดมาตรฐาน การเรียนรู้เป็นหลัก

6. กำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

7. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 5) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา คือ

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลมีโอกาสนำข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น สร้างความมั่นใจ และให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2. หลักสูตรสถานศึกษา ควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณจริยธรรมสังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระ เข้าใจความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานศึกษา

1.1 ประวัติของโรงเรียน ประวัติที่ตั้ง ขนาด จำนวนพื้นที่ ลักษณะ การจัดตั้งสถานภาพของสถานศึกษา ระดับการศึกษาที่เปิดสอน จำนวนนักเรียน ความสามารถพิเศษ จำนวนห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ อัตรากำลังเข้าออกของนักเรียน

1.2 ศักยภาพของสถานศึกษา จุดเด่น จุดด้อย โอกาส ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษา ความสำเร็จ ความภาคภูมิใจของสถานศึกษา

1.3 ความต้องการของชุมชน ความต้องการเกี่ยวกับอาชีพ การศึกษาต่อ ความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.4 แนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจของชุมชน และผู้ประกอบการ
สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน สภาพทรัพยากร จำนวนประชากรในเขตพื้นที่บริการ

1.5 แนวทางการจัดการศึกษา ทิศทาง ข้อความระบุนโยบาย ภาระงานการจัดทำ
วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายสถานศึกษา ความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของ
สถานศึกษา

1.6 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียนจำนวน
ครึ่งเข้าร่วมในรอบปี รายชื่อคณะกรรมการที่เข้าร่วม สาระสำคัญของการประชุม โครงสร้าง
การบริหารงานของคณะกรรมการ

2. สารสนเทศที่เกี่ยวกับผู้เรียน

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3 ผลงานการแสดงออกของผู้เรียน

3. สารสนเทศของการบริหารงานอาชีพ

3.1 หลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวนชั้นเรียน จำนวนรายวิชาที่เปิดสอน
เวลาเรียนแต่ละกลุ่มวิชา

3.2 ความสอดคล้องของหลักสูตรกับความต้องการของท้องถิ่น

3.3 เทคนิควิธีการสอนที่ครูนำมาใช้

3.4 ร้อยละของรายวิชาที่ปรับสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

3.5 การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

3.6 บรรยากาศการเรียนการสอน

3.7 การวัดและประเมินผลการเรียน

3.7.1 ความถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบันเกี่ยวกับเอกสารหลักฐาน
การประเมินผลการเรียน

3.7.2 ความหลากหลายในวิธีการและการใช้เครื่องมือการประเมิน

3.7.3 การมีส่วนร่วมในการวางแผนวัดและประเมินผลการเรียน

3.7.4 การนำผลการวัดและการประเมินผลการเรียนไปใช้ในการพัฒนา

ผู้เรียน

3.8 การพัฒนากิจกรรมแนะแนว

3.8.1 สภาพการจัดบริการแนะแนว

3.8.2 ผลการจัดบริการแนะแนว

3.9 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.9.1 การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.9.2 ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

4.1 สภาพการบริหารและการจัดการ

4.1.1 ความสอดคล้องระหว่างวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายการพัฒนา
ความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายรายงานกระบวนการพัฒนาวิสัยทัศน์
การกำหนดภารกิจและเป้าหมาย

4.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา กับวิสัยทัศน์และ
ภารกิจ ข้อความเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายการพัฒนา แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา
รายงานผลความสำเร็จของการดำเนินการตามแผน

4.1.3 ภาวะผู้นำและการบริหาร ข้อมูลที่แสดงการเปิด โอกาสให้บุคลากร
มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลและการตัดสินใจ ข้อมูลแสดงการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ตามวาระ ความพึง
พอใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความพึงพอใจในการบริหารจัดการ

4.1.4 การจัดโครงสร้างองค์กร ข้อมูลการจัดบุคลากรตามหน้าที่การยอมรับ
ในหน้าที่และความรับผิดชอบในการ ได้รับมอบหมาย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ของ
บุคลากรในสถานศึกษา

4.2 สภาพและบรรยากาศโดยเรียนรู้

4.2.1 การมาเรียนของนักเรียนในแต่ละภาค

4.2.2 ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนการสอนของ

สถานศึกษา

4.2.3 การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในโรงเรียน

4.2.4 สภาพการจัดแหล่งการเรียนรู้

4.2.5 การใช้เทคโนโลยีในแต่ละประเภท

4.3 ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก

4.3.1 สัดส่วนและงบประมาณพัฒนาคุณภาพแต่ละระดับการศึกษา

4.3.2 งบประมาณการศึกษาต่อคนต่อปีแต่ละระดับการศึกษา

4.3.3 ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.3.4 การใช้งบประมาณตามแผน

4.3.5 การบริหารงบประมาณ

4.4 การพัฒนาวิชาชีพ

4.4.1 ร้อยละของครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียน

4.4.2 จุดเน้นของการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนในรอบปี

4.4.3 ร้อยละของบุคลากรที่ได้รับการประชุมอบรม

4.4.4 ผลงาน เกียรติบัตร รางวัลที่ครู ผู้เรียนได้รับในรอบปี

4.4.5 ร้อยละของบุคลากรที่จัดทำแฟ้มพัฒนางาน

4.4.6 ร้อยละของจำนวนครูที่ได้รับการนิเทศแยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน

4.5.1 การเปิดโอกาสให้บุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

4.5.2 การรับการสนับสนุนตามการศึกษาจากหน่วยงานอื่น

4.5.3 การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน

ชูศรี สุวรรณ โชติ (2544 : 89) การพัฒนาหลักสูตรจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้

1. เมื่อวิทยาการต่าง ๆ ของสังคมและของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป
2. เมื่อนโยบาย ปรัชญา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป
3. เมื่อผู้ใช้หลักสูตรอัน ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง

เรียกร้อง

4. เมื่อข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ถือว่ามีความสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่ผู้พัฒนาหลักสูตรทั้งหลายไม่ได้ให้ความสนใจใส่ใจในเรื่องนี้มากนัก ผลที่ปรากฏก็คือ ความยุ่งยากในการพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ และความยุ่งยากนี้ก็ต่อเมื่อมาถึงการใช้หลักสูตรใน ภายหลังด้วย ลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

- ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
- ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร
- ขั้นที่ 3 สำรวจความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชน และผู้เรียน
- ขั้นที่ 4 กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงความต้องการของ

สังคม

- ขั้นที่ 5 เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์
- ขั้นที่ 6 เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้นๆมาร่วมจัดทำหลักสูตร

ขั้นที่ 7 จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากขั้นที่ 6

ขั้นที่ 8 สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาเพื่อจัดการเรียนการสอน

ขั้นที่ 9 กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการได้เสมอทุกระยะเวลา การพัฒนาหลักสูตรที่ดีควรจะได้เริ่มต้นเมื่อหลักสูตรนั้นได้ใช้ไปแล้วไม่ควรเกิน 1 ปี เพราะหลักสูตรที่ดีจะเป็นหลักสูตรที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระและกระบวนการที่มองไปข้างหน้าอย่างน้อย 5 ปี และไม่ควรเกิน 10 ปีเป็นอันขาด ดังนั้นเมื่อใช้หลักสูตรเป็นเวลา 1 ปีแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องเริ่มการประเมินผลหลักสูตรการใช้หลักสูตรทันที และจะต้องเริ่มรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะต้องนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาหลักสูตรต่อไป การเริ่มพัฒนาหลักสูตรจะต้องเริ่มตั้งแต่ปีที่ 3 ของการนำหลักสูตรนั้นมาใช้ และควรจะพัฒนาแล้วเสร็จภายในปีที่ 5 ซึ่งนั่นก็หมายความว่าในปีที่ได้กำหนดเป้าหมายอายุของหลักสูตรที่สามารถเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้กับผู้เรียนแล้ว (ชูศรี สุวรรณโชติ. 2544 : 99-100)

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึงการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนด พัฒนานุเคราะห์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร เป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น โดยบังเอิญ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ ความรู้สึก และทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามศักยภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

บลูม (Bloom. 1976 ; อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 71) กล่าวถึงการเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น 3 ประการ จึงจะเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ (Cognitive Domain) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง เช่น ความคิดรวบยอด

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Domain) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เช่น ความเชื่อเจตคติ ค่านิยม

3. การเปลี่ยนทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย เพื่อให้เกิดทักษะ และความชำนาญ เช่น (Psychomotor Domain) การว่ายน้ำ การเล่นกีฬา

การเรียนรู้มีพฤติกรรม 2 ส่วน คือ

1. พฤติกรรมเดิมก่อนการเรียนรู้

2. พฤติกรรมหลังจากให้การเรียนรู้แล้ว

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 29) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ และแนวทางการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทั้งนี้ โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน หรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม งานการเรียนการสอน เกี่ยวข้องกับงานหลายด้าน เพราะงานหลักที่สำคัญยิ่ง เช่น การจัดห้องเรียน ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน จัดห้องเรียนรายวิชา จัดครูเข้าสอนประจำวิชา ตรวจสอบการจัดตารางสอนให้มีเวลาเรียนให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนด จัดทำเอกสารคู่มือครู ให้เพียงพอทุกระดับชั้นทุกวิชา ตรวจสอบเตรียมการสอน บันทึกการสอน และแผนการสอนย่อยของครู กำกับควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของครูให้เต็มเวลา เต็มความสามารถ เข้มห้องเรียน ทั้งจัดครูเข้าสอนแทน

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 34) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนว่า การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรใช้รูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนจากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพไว้ในมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจจิตวิทยาพัฒนาการที่จะสามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนได้ โดยพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มตามความสนใจ ความถนัด การทำเช่นนี้ จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรม มีกำลังใจ และมั่นใจที่จะเรียนรู้ต่อไป
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จะเน้นการฝึกทักษะซึ่งประกอบด้วยการฝึกหัดและฝึกฝนทักษะที่ต้องฝึกได้แก่
 - 2.1 กระบวนการคิด เช่น ฝึกคิดอย่างเสรี คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง คิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดสร้างทางเลือก คิดตัดสินใจ และคิดแก้ปัญหาได้
 - 2.2 การจัดการ เช่น การวางแผน การทำโครงการ การบันทึกผล การประมวลผล การประเมินผล การประสานความร่วมมือปฏิบัติการ การสรุปผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข
 - 2.3 การเผชิญสถานการณ์ เช่น การรับรู้สถานการณ์ การวิเคราะห์สถานการณ์ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การควบคุมสถานการณ์โดยใช้ข้อมูล เหตุผลและความรู้มาประกอบการคิด และตัดสินใจ เผชิญและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างรู้เท่าทัน
 - 2.4 การประยุกต์ความรู้ เช่น การนำความรู้ไปจัดทำเป็นแผนผังความคิดทำเป็นโครงการ นำไปจัดนิทรรศการ หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติทำให้ได้ คิดเป็นรักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จะเน้นการเรียนรู้การปฏิบัติจริง ซึ่งเชื่อมโยงและสืบต่อเนื่องจากการฝึกทักษะในหัวข้อที่ผ่านมา การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงมีหลายวิธี เช่น การอ่าน

การพูด การร้องเพลง การเขียน การวาดภาพ การค้นหาเอกสาร การศึกษานอกสถานที่ การสัมภาษณ์ การสังเกตและการบันทึก การวิเคราะห์ การทดลอง การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ การทำแฟ้มสะสมผลงาน การปฏิบัติงาน ฯลฯ

4. การจัดการเรียนการสอนผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชาคือ การบูรณาการ จุดมุ่งหมายและเนื้อหาตามความเหมาะสม หมายความว่าในแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละคาบเวลาต้องมีเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายหลัก มีการผสมผสานวิชาอื่นเป็นองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม สามารถนำมาบูรณาการเข้าไปในเนื้อหาและกิจกรรมวิชาอื่น ๆ ได้ โดยถือหลักว่าคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถปลูกฝังและสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนได้ทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ หมายถึง สถานศึกษาและครูต้องจัดสิ่งแวดล้อม ปัจจัยและบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เช่น มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ร่มเย็น มีที่กันแดดกันฝน มีน้ำดื่ม และห้องน้ำ ห้องส้วมเพียงพอและสะอาด มีหนังสือวารสาร สื่อ อุปกรณ์ วัสดุฝึกงาน มีบรรยากาศของกัลยาณมิตร อีกประเด็นหนึ่งคือ การแสวงหาความรู้ในลักษณะของการวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยในชั้นเรียนหรือการค้นหาคำถามอย่างเป็นระบบ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน โดยกระทำไปในงานปกติ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ หมายถึง ผู้จัดการเรียนรู้ไม่ใช่ครูฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายที่จะร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพในทุกเวลา และทุกสถานที่

แนวทางในการจัดการเรียนรู้

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้แก่ตนเอง การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว นอกจากจะปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถด้านอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นและสำคัญ

1. กำหนดจุดประสงค์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระสำคัญของแผนการเรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้
2. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และลักษณะหรือศักยภาพของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. ออกแบบการประเมินให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเตรียมเครื่องมือประเมินให้พร้อม
5. เตรียมสื่อ อุปกรณ์ให้พร้อม
6. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และประเมินผล บันทึกผลการดำเนินการ
7. สรุปผลการเรียนรู้ ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับเนื้อหา หลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ ในกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทั้งใน สถานะที่และดำเนินการช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

6. การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาหรือกระบวนการเรียนการสอนเพราะเป็นเครื่องมือชี้ว่า การจัดการเรียนการสอนได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่เพียงใดผลจากการประเมินผลเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ครูผู้สอน ได้นำไปพิจารณาหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่อง และจุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งให้ความสำคัญอย่างจริงจัง

การวัดผลและการประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการที่ดำเนินควบคู่ไปกับการจัดการเรียนรู้ให้ได้ซึ่งข้อมูลสารสนเทศของการจัดการเรียนรู้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดหรือไม่เพียงใดและสะท้อนกระบวนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมเพียงใดการวัดผลประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอนการวัดผลและประเมินผลจึงสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

6.1 การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อให้ครู ได้ทราบความสามารถของแต่ละคนเพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจ ว่ามีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อไปหรือไม่ หากไม่เพียงพอ อาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

6.2 การประเมินระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนไประยะหนึ่ง ๆ ควรจะได้มีการประเมินผลนักเรียนตามจุดประสงค์รายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีความรู้ตามจุดประสงค์ หรือควรจะได้ก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

6.3 การประเมินหลังเรียน เป็นการประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์ต่าง ๆ หลายจุดประสงค์เป็นการตัดสินความสามารถเพื่อดูว่าตั้งแต่ต้นจนถึงบัดนี้นักเรียนมีความสามารถตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

แนวปฏิบัติและการดำเนินการการวัดผลประเมินผล และเทียบ โอนผลการเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ.. 2550 : 29) มี ดังนี้

1. กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล ประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษา สาระการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล ประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน
4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
5. พัฒนาเครื่องมือวัด และประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 24-25) กล่าวถึงการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้อาเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นผลประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ การวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การประเมินผลระดับชั้นเรียน เป็นการประเมินที่มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้า ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใด ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีหลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมิน คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการเรียนรู้รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้นกรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

3. การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กฎกระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

สมบูรณ ดันยะ (2545 : 10-11) กล่าวว่า การวัดผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาหรือหาจำนวน ปริมาณ อันดับหรือรายละเอียดของคุณลักษณะ หรือพฤติกรรม ความสามารถของบุคคล โดยใช้เครื่องมือเป็นหลัก ในการวัดกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ได้ตัวเลขหรือข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่ชี้แทนจำนวนและลักษณะที่เกิดขึ้นจากความหมายนี้แสดงว่าการวัดผลการศึกษา จะต้องดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเป็นระเบียบแบบแผน มีเครื่องมือมีผลการวัดเป็นตัวเลข หรือเป็นรายละเอียดที่จะนำไปใช้บรรยายบอกจำนวนหรือระดับของสิ่งที่ถูกวัด และสมบูรณ ดันยะ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การประเมินผลทางการศึกษา โดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ผลการวัด ทำให้ทราบสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ประเมิน ว่ามีปริมาณเท่าไร มีคุณสมบัติอย่างไร เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณา
2. เกณฑ์การพิจารณา ในการที่จะตัดสินหรือสรุปว่าสิ่งใดดีแล้วใช้ได้ หรือไม่นั้นจะต้องมีเกณฑ์ หรือมาตรฐานสำหรับใช้เปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้จากการวัด
3. การตัดสินใจ เป็นการชี้ขาด หรือสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าสอดคล้องกันหรือไม่ ทั้งนี้ การตัดสินใจที่ดีต้องอาศัยการใช้วิจารณญาณพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทุกแง่ ทุกมุมและกระทำอย่างยุติธรรมโดยอาศัยสภาพและความเหมาะสมต่าง ๆ ประกอบ

จักรกริช บุญเดช (2548 : 93) กล่าวถึงหลักการวัดผล และประเมินผลการเรียนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบการวัดและประเมินผล ตัดสินและอนุมัติผลการเรียน

2. การวัดและประเมินผลการเรียนต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร สถานศึกษา

3. การวัดและประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนตัดสินผลการเรียน

4. การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการด้วยวิธีการที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือ และวิธีการที่เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัดและประเมิน

5. ให้มีการประเมินและพัฒนาการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6. ผู้เรียนหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถขอข้อมูลการประเมินการเรียนและอื่น ๆ การวัดและการประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน เพราะการวัดและการประเมินผลจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในเรื่องเหล่านี้

การจัดหาเครื่องมือการกำหนดระยะเวลา ขั้นตอนและวิธีการในการวัดผล และประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการนำผลการประเมินมาวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการทดสอบภาคปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนวิธีการวัดผลและประเมินผลการวิเคราะห์ผลสรุปจากการประเมินเพื่อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ

6.1 กำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา

6.2 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้

6.3 ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

6.4 จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

6.5 พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 24) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลว่า การวัด (Measurement) เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุสิ่งของหรือนุคคลตามความมุ่งหมายและเปรียบเทียบลักษณะความแตกต่าง ที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ ส่วนการประเมินผล (Evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่า ความจริงและ

การกระทำ บางที่ขึ้นอยู่กับการวัดผลเพียงอย่างเดียว

จ่านง พรายเข้มแข (2536 : 5) ได้ให้ข้อคิดในการวัดผลประเมินผลว่า วิธี
การประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ถือปฏิบัติดังนี้

1. ให้ถือเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนทุกคนที่จะต้องตรวจสอบความรู้พื้นฐานและ
ทักษะเบื้องต้นของนักเรียนก่อนที่จะสอน หมายถึง การประเมินก่อนเรียน
2. ในระหว่างเรียนให้ผู้สอนประเมินว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถตาม
จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำวันหรือไม่ หมายถึง การประเมินผลระหว่างเรียน
3. ให้มีการประเมินผลปลายภาคเรียนทุกภาค ทุกกลุ่มประสบการณ์ เพื่อแจ้งให้
ผู้ปกครองทราบ หมายถึง การประเมินผลปลายภาคเรียน

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2536 : 101) ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการประเมินผลการจัด
การศึกษา มีหลักการที่ควรทราบดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน ประเมินอะไร สิ่งที่จะต้องประเมินนั้นต้องเป็นสิ่งที่
ที่สามารถวัดได้
2. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล
3. เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและดำเนินการด้านต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การจัดหาเครื่องมือ
การกำหนดระยะเวลา ขั้นตอนและวิธีการในการวัดผล และประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
การเรียนรู้ โดยการนำผลการประเมินมาวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการทดสอบ
ภาคปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนวิธีการวัดผลและประเมินผลการวิเคราะห์
ผลสรุปจากการประเมินเพื่อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
โดยเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ เพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ในการพัฒนา
คุณภาพงานวิชาการ โดยส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการอบรม ศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนา
คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสถานศึกษาสนับสนุนให้มีการเผยแพร่งานวิจัยหรือการพัฒนา
คุณภาพการเรียนการสอนให้กับองค์กร บุคคล ครอบครัว และหน่วยงานอื่น

แนวทางปฏิบัติในการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 :
29) มีดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย การบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการใน
ภาพรวมของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุคใหม่ หน่วยงานและสถาบันอื่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 และมาตรา 30 ได้ให้ความสำคัญของการนำวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ คือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมต่อการเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ สถานศึกษาควรพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา มีผู้กล่าวถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังนี้

ประวิต เอราวรรณ (2542 : 5-7) ได้กล่าวถึง กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนว่าการวิจัยในชั้นเรียนมีกระบวนการที่ต่อเนื่องและเป็นระบบ คือ เริ่มต้นจากการสำรวจสภาพการปฏิบัติงานว่ามีปัญหาอะไร วางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาลงมือปฏิบัติตามแผนแล้วสะท้อนการปฏิบัติเพื่อเริ่มต้นใหม่ ซึ่งแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสำรวจสภาพการปฏิบัติงาน (Reconnaissance) เป็นขั้นตอนของการสำรวจสภาพการปฏิบัติงานของครูว่ามีปัญหาอะไรบ้างแล้ววิเคราะห์ปัญหาว่าปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และจะสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขสภาพการปฏิบัติในส่วนตัวได้บ้าง ซึ่งครูสามารถสำรวจได้จากกิจกรรมการเรียนการสอน พฤติกรรมนักเรียน สภาพแวดล้อมและบริบทต่าง ๆ ของโรงเรียน การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนสำหรับกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการ และวางแผนเพื่อลงมือปฏิบัติในการค้นหาคำตอบหรือพัฒนานวัตกรรม และการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสภาพการปฏิบัติงานที่เป็นปัญหา

3. การลงมือปฏิบัติ (Action) เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

4. การสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) หลังจากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาตามแผนจนปรากฏผลแล้ว นักวิจัยต้องมีการสะท้อนผลการปฏิบัติว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปบ้าง เพื่อสรุปผลและวางแผนปรับปรุงใหม่หรือแก้ปัญหาคำตอบใหม่ต่อไป

วรรณวิไล พันธุ์สีดา (2543 : 7) ได้นำเสนอกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน 12 ก้าว ดังนี้

- ก้าวที่ 1 ระบุปัญหา
- ก้าวที่ 2 ศึกษาอาการ
- ก้าวที่ 3 ผสมผสานวิธี
- ก้าวที่ 4 มีกระบวนการพัฒนา
- ก้าวที่ 5 สรรหาแนวคิดกรรม
- ก้าวที่ 6 จัดทำโครงสร้าง
- ก้าวที่ 7 วางแผนการใช้
- ก้าวที่ 8 ใส่ใจประมวผล
- ก้าวที่ 9 ค้นหาความสำเร็จ
- ก้าวที่ 10 เบ็ดเสร็จเขียนเค้าโครง
- ก้าวที่ 11 โยงสรุปรายงาน
- ก้าวที่ 12 สานต่อการพัฒนา

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 6) การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยที่ทำโดยครูในชั้นเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน มีการดำเนินการที่มีแผนชัดเจน กระทำอย่างรวดเร็วสามารถนำผลมาใช้ทันที ในระหว่างทำการวิจัยจะมีการสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ซึ่งผลที่ได้นั้นจะนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน โดยมีจุดเน้นที่เป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียนมากที่สุด กระบวนการทำวิจัยในชั้นเรียนจะมีการทำอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะได้ผลตามเป้าหมายที่ต้องการ

กรมวิชาการ (2544 : 19) การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยโดยผู้สอนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ครูรับผิดชอบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและจบด้วยการใช้แนวคิดกรรมแก้ปัญหา และลักษณะของการวิจัยในชั้นเรียนมีลักษณะที่แตกต่างจากการวิจัยโดยทั่วไป คือ ปัญหาของการวิจัยเกิดจากการจัดกิจกรรม ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและการดำเนินการวิจัยจะกระทำพร้อม ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งสรุปลักษณะการวิจัยไว้ ดังนี้

1. การวิจัยในชั้นเรียน มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) จุดมุ่งหมายของการวิจัยลักษณะนี้ ก็เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาทันที ไม่ต้องพัฒนาทฤษฎี หรือใช้ผลในแง่อื่น เช่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอนของครูปรับปรุงการปฏิบัติงานของโรงเรียน

2. เกิดขึ้นในชั้นเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. ผู้วิจัยก็คือครู

4. ตัวครูเป็นผู้สะท้อน (Reflect) ความรู้หรือข้อค้นพบออกมา

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2544 : 10) ได้ให้ความหมายของการวิจัยในชั้นเรียนว่า การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยโดยครูผู้สอนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ครูรับผิดชอบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และจบด้วยการใช้นวัตกรรมแก้ปัญหา

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2544 : 2) การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง วิธีการหรือกระบวนการที่ได้มาซึ่งความรู้ หรือคำตอบซึ่งครูเป็นผู้จัดทำขึ้นเอง โดยมีจุดหมายที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตน

สุวิมล ว่องวาณิช (2544 : 11) การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนในห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

การวิจัยในชั้นเรียน เป็นแนวทางในการแก้ปัญหการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีผู้ให้ความสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียน ไว้ ดังนี้

1. ให้โอกาสครูในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะทำการวิจัยการประยุกต์ใช้การตระหนักถึงเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลง โรงเรียนให้ดีขึ้น
2. เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงหรือสะท้อนผลงานของการทำงาน
3. เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติโดยตรง เนื่องจากช่วยพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ
4. ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และเกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการทำวิจัยในที่ทำงานซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์กร เนื่องจากนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติและแก้ปัญหา
5. เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติในการทำวิจัยทำให้กระบวนการวิจัยมีความเป็นประชาธิปไตย ทำให้เกิดการยอมรับในความรู้ของผู้ปฏิบัติ
6. ช่วยตรวจสอบวิธีการทำงานของครูที่มีประสิทธิผล
7. ทำให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากที่นักวิชาการได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ เพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ โดยส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการอบรม ศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสถานศึกษานับสนุนให้มีการเผยแพร่งานวิจัยหรือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้กับองค์กร บุคคล ครอบครัว และหน่วยงานอื่น

8. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 29) มีดังนี้

1. สำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง

2. จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน สถาบันอื่นที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง

3. จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้และประสานความร่วมมือกับสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอก โรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2542 : 9) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ป่าเกิด แห่ง ที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ

กูด (Good ; อ้างใน ชัยพจน์ รังงาม. 2542 : 20) ให้ความหมายของคำว่า แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความรู้ทางการศึกษาที่สามารถนำเอามาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย

นิคองส์ (Nichols ; อ้างใน ชัยพจน์ รังงาม. 2542 : 20) ให้ความหมายว่า แหล่งเรียนรู้ ในชุมชน หมายถึง แหล่งที่เป็นวิชาการสำหรับโรงเรียน ประกอบด้วย ประชาชน สถานที่สิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการศึกษาของนักเรียน เพื่อให้เป็นผลเมื่อดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 2-3) ได้กำหนดความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งหรือที่รวมที่อาจมีสภาพที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียน ชัดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในห้องเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ในทุกกลุ่มเป้าหมาย และเหมาะสมกับภาวะความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่
 2. สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับ สภาพสังคม วิถีชีวิต และสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง ของแต่ละสังคม
 3. จัดหาความร่วมมือ โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชนและองค์กร ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งตัวผู้เรียน เพื่อจัดทำหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน ได้ตาม ความสนใจและความถนัด
 4. หลักสูตรเนื้อหาสาระเป็นที่ยอมรับ สามารถโอนความรู้จากการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าสู่ระบบการศึกษาในระบบ โรงเรียน
 5. จัดทำสื่อที่ใช้ในการนำเสนอการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย ได้แก่ สื่อเสริม แบบเรียน สื่อวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน รวมทั้งสื่อบุคคลที่เป็นวิทยากรในท้องถิ่น
 6. ประสานเชื่อมโยงกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ทุกส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา
 7. อบรมผู้เกี่ยวข้อง จัดการอบรมผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้จัดการศึกษาในแหล่งเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 8. สนับสนุนด้านทรัพยากรและจัดทำมาตรฐาน ตัวชี้วัดและประเมินผล จัดให้มี การสนับสนุน ด้านทรัพยากร และการจัดทำมาตรฐานตัวชี้วัดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งนี้เกณฑ์วัดความสำเร็จ ควรมีความหลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับขีดความสามารถของผู้เรียน
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายทางการศึกษาลำดับแรก ของประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญในเรื่องแหล่งเรียนรู้ไว้ในหลายมาตรา ที่สำคัญคือมาตรา 25 จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และ นันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพโดยจำแนก ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้คือ
1. จัดบรรยากาศในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นสภาพจริง เหมือนสภาพจริง
 2. จัดทรัพยากรในแหล่งเรียนรู้ให้พอเพียง
 3. ปรับสภาพของสถานที่เรียนเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด
 4. จัดบริเวณโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้
 5. จัดศูนย์วิทยากร ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

6. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

7. มีการร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ดูแลสภาพแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กล่าวถึงเรื่องแหล่งการเรียนรู้ไว้ในส่วนของความนำ (กรมวิชาการ. 2544 : 3) ว่ากระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตร และกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่การเป็นสากล และได้กล่าวถึงรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ไว้ในหัวข้อสื่อการเรียนรู้ (กรมวิชาการ. 2544 : 23-24)

การวางแผนดำเนินงานพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้ การจัดระบบ การจัดกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาให้ถูกต้องตามขั้นตอนการประเมินผลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจัดห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

1. สำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง
2. จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณ ใกล้เคียง
3. จัดตั้งและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน
4. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนดำเนินงานพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้ การจัดระบบ การจัดกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาให้ถูกต้องตามขั้นตอนการประเมินผลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจัดห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

9. การนิเทศการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 30) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติและแนวทางดำเนินการให้บรรลุปเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. จัดระบบงานนิเทศวิชาการและการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษา
 2. ดำเนินงานนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา
 3. ประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา
 4. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา
 5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา
- นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการนิเทศการศึกษา ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 3) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา หรือการที่ผู้นิเทศใช้กระบวนการกระตุ้น ชัยยุ ท้าทาย ริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมสนับสนุน ให้มีการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามความจำเป็นของการพัฒนา โดยผ่านครูและผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นงานที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งคุณภาพที่การเรียนการสอนและผลที่เกิดกับนักเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการสอนนักเรียน

เสถียร เทียงธรรม (2542 : 37) สรุปไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง อันจะส่งผลโดยตรงต่อตัวนักเรียน ดังนั้น จึงไม่เป็นการเหมาะสมที่จะเรียนแบบหรือออกแบบการทำงานกัน โดยมีได้การัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสม การนิเทศโดยอาศัยการสร้างนี้ เป็นการให้เสรีภาพแก่ครูอย่างเต็มที่ในการทำงาน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 222 ; อ้างอิงมาจาก Goldammer and Others. 1980) ได้สรุปจากคำจำกัดความว่า เป็นลักษณะงานที่มอบหมายให้ครู หรือผู้นิเทศที่จะกระตุ้นให้ครู หรือครูแนะแนวในสถานศึกษา ได้มีการพัฒนาในการที่จะนำวิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน มาใช้โดยเน้นถึงทักษะในการติดต่อสื่อสารปัจจุบัน การนิเทศการศึกษาเป็นความพยายามที่ช่วยเหลือครูด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสร้างบรรยากาศที่ระหว่างครูและนักเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 222 ; อ้างอิงมาจาก Glickman, 1981) ให้ความคิดเกี่ยวกับการนิเทศฯ เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับงานและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการสอนในเรื่องหลักการจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครู รวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน

พนม ศรีนोक (2543 : 11) ได้สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งที่การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาและเกิดความงอกงาม

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่น่าพอใจตามจุดหมายของการศึกษา

ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 52-53) สรุปความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาว่า ภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนคือการดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้สามารถสร้างเสริมนักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้าน เต็มตามวัยและตามศักยภาพ บุคลากรสำคัญที่จะเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจหลักนี้ให้บรรลุผล คือครูผู้สอน ครูเหล่านี้มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติต่อวิชาชีพ บุคลิกภาพ และความต้องการ ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องรวมพลังครูที่มีความแตกต่างกันให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตนคือการสอน จนประสบความสำเร็จตามความต้องการของหน่วยงาน ในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครูทุกคนในโรงเรียน เพื่อสร้างเสริมขวัญกำลังใจ ให้ครูสามารถปรับปรุงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น หรือเป็นครูที่เรียกว่า ครูมืออาชีพ ผลของการนิเทศจะเป็นคุณูปการนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 224) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในด้านต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งนวัตกรรมต่าง ๆ ทำให้สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงอยู่เสมอให้เหมาะสมกับสภาพการณ์นั้น การนิเทศจึงมีความจำเป็น เนื่องจากสภาพการนิเทศของกรมที่รับผิดชอบการนิเทศมีข้อจำกัด สถานศึกษากระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ กรมไม่สามารถจัดทำทั่วถึง ความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษามีดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึง และเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน มีการขยายตัวในด้านจำนวนสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

2. การศึกษาด้านอาชีวศึกษา มีความหลากหลายในวิชาชีพ ความชำนาญ ความรู้ เฉพาะสาขาทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ การจัดการศึกษานิเทศก์ให้ครอบคลุมสาขา และเพียงพอจึงเป็นสิ่ง ที่ทำได้จำกัด

3. การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษา ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคลากรมีจำนวนมาก และมีความชำนาญในสาขา เป็นการพัฒนาและปรับปรุง คุณภาพการศึกษาด้วย

4. การนิเทศภายในสถานศึกษา ก็จะได้สร้างความใกล้ชิดความคุ้นเคยกัน และ การทำงานร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน เกิดความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในการทำงาน

5. การประสานงานในสถานศึกษาจะสะดวก เพราะความคุ้นเคยกันมี การประชาสัมพันธ์งาน ได้ทั่วถึง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 52-53) ได้ให้หลักการ ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตาม ขั้นตอนกระบวนการนิเทศ

2. บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน และจะต้องดำเนินการเปิด โอกาสให้คณะครูในโรงเรียน มีส่วนร่วมใน การดำเนินการ

3. การนิเทศภายใน โรงเรียนจะต้องสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ของครู ของโรงเรียน และสอดคล้องกับระดับพัฒนาของครู

4. เป้าหมายสำคัญของการนิเทศ คือ ส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือ ครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจหลัก คือ การสอนหรือการสร้างเสริม พัฒนาการของนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัย และเต็มศักยภาพ โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำกับใน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน เพื่อให้การนิเทศการศึกษา สามารถปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายโดย สมบูรณ์มีความต่อเนื่องเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหวังของการศึกษา มีนักการศึกษาจำแนกผู้ให้ การนิเทศไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 228) ได้กล่าวถึงผู้ให้การนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา
2. ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะฝ่ายวิชาการ
3. หัวหน้าคณะ หัวหน้าแผนก หัวหน้างานหรือหัวหน้าโครงการ

4. ครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่สอน แต่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน สามารถสาธิต หรือให้คำปรึกษาแนะนำแก่เพื่อนร่วมงานได้

5. ผู้เชี่ยวชาญที่เชิญมาเป็นวิทยากรเฉพาะเรื่อง

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การวางแผน การเลือกใช้เครื่องมือ และเทคนิค วิธีการ ให้เป็นไปตามขั้นตอน กระบวนการในการนิเทศภายในให้มีประสิทธิดีพอ และสอดคล้อง กับเรื่องที่ทำกรนิเทศ โดยพัฒนาบุคลากรในการดำเนินงานนิเทศให้มีความรู้ความเข้าใจงานนิเทศ ภายในโดยการนำผลที่ได้จากการนิเทศมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนช่วยเหลือ และการกำกับติดตามผลการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

10. การแนะแนวการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 30) กำหนดแนวทางปฏิบัติและการแนะแนวไว้ดังนี้

1. จัดระบบแนะแนวทางวิชาการ และวิชาชีพ ภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับ ระบบช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน
2. ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา
3. ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาใน สถานศึกษา

4. ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ ด้าน การแนะแนวการศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการแนะแนวการศึกษา ดังนี้

ลักษณะ สิริวัฒน์ (2543 : 349) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวว่า การแนะแนว เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เขาสามารถปรับตัว ได้ว่า จะศึกษาด้านใดประกอบอาชีพ หรือแก้ปัญหาอย่างไร และสามารถปรับตัว ได้อย่างมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ได้พัฒนาตนเองให้ถึงขีดสุดในทุกด้าน

เกษม วัฒนชัย (2544 : 1-2) ได้กล่าวถึงการแนะแนวของกระทรวงศึกษาธิการว่า ได้ ตระหนักถึงความสำคัญของการแนะแนว ซึ่งเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักคิด และตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง รู้จักเป้าหมายของชีวิต สามารถ ปรับตัว และดำเนินชีวิต ได้อย่างมีความสุข เพื่อนำสู่คุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป ดังนั้นการแนะแนวจึงมี บทบาทสำคัญในการสร้างสังคม สร้างงาน และสร้างชาติ กล่าวคือ สร้างคน ให้รู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างงาน คือ ให้คนรู้ความถนัดความสนใจ และบุคลิกภาพของตน และข้อมูลอาชีพ ตลอดจน สามารถสัมพันธ์ตนเองกับอาชีพ ได้อย่างถูกต้อง มีการฝึกงานอาชีพหรือมีประสบการณ์ในงาน

มีคุณลักษณะพื้นฐานที่จะเป็นในการประกอบอาชีพประสบความสำเร็จ สร้างชาติ คือ ให้คนมีความรู้ด้านวิชาการ (ทฤษฎี) มีทักษะทางวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม เอื้ออาทร สมานฉันท์และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

กรมวิชาการ (2544 : 5-6) กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบ และพัฒนาศักยภาพของตน สร้างเสริมทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ทางเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาในด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและมีงานทำ

ศรีวรรณ จันทรวงศ์ (2542 : 76-80) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการจัดบริการการแนะแนวในโรงเรียนว่า การแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา ถือว่ามีความจำเป็นเช่นเดียวกับการแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาสภาพสังคมปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายในชีวิตประจำวันมนุษย์ โดยเฉพาะเด็กชั้นประถมศึกษายังจัดอยู่ในวัยเยาว์ยากที่จะเผชิญกับปัญหาชีวิตตามลำพัง ได้บางครั้งเด็กก็ทำอะไรลงไปโดยขาดวิจารณญาณที่ถูกต้อง หรือทำลงไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ความจำเป็นในการจัดบริการแนะแนว ดังนี้

1. เพื่อจัดประสบการณ์อันดีงามให้เด็กตั้งแต่ขั้นต้นของชีวิตทำให้เด็กมีจิตใจดีงาม
2. ช่วยเด็กที่ผิดปกติทางร่างกาย สภาพจิตใจบกพร่องสติปัญญาต่ำได้รับความช่วยเหลืออย่างถูกวิธี
3. ช่วยเหลือเด็กที่มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ดี ได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในสภาพที่สังคมยอมรับ
4. ช่วยให้เด็กมองโลกไปตามสภาพของความเป็นจริง ไม่ใช่คิดเลื่อนลอยเพื่อฝันหรือวาดวิมานในอากาศ

ลักษณะ ศรีวัฒน์ (2543 : 350) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของการแนะแนวดังนี้

1. การกำหนดให้บุคคลเกิดการพัฒนาดีที่สุด
2. การทำให้บุคคลเกิดความเจริญรอบตัวทุกด้าน
3. การทำให้บุคคลเจริญสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้
4. การทำให้บุคคลเจริญอย่างเต็มที่ และมีความสุข
5. การทำให้บุคคลรู้จักกาลเทศะ
6. การทำให้บุคคลเจริญงอกงามในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ
7. การทำให้บุคคลเจริญงอกงามในการที่จะแนะแนวตนเอง และบรรลุนิติภาวะ

8. การทำให้บุคคลมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในทุกเรื่อง

9. การทำให้บุคคลมีความสุขตามเอกภาพของตนเองและสามารถทำให้เกิดความสุขในสังคมได้อย่างแท้จริง

10. การทำให้บุคคลเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตมากกว่าที่จะปล่อยให้ชีวิตผ่านไปวัน ๆ
กรมวิชาการ (2545 : 38) ได้กล่าวถึง เป้าหมายของการแนะแนวไว้ว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเอง และตัดสินใจที่จะช่วยตนเอง มีหลักการของการแนะแนว 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ
2. เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการสามารถป้องกันปัญหาที่จะเกิดกับตนเองได้
3. เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการสามารถหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่จะเกิดกับตนเองได้

สรุปได้ว่า การแนะแนวการศึกษา หมายถึงการจัดทำแผนการดำเนินการแนะแนวการศึกษา ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของครู หรือบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา และการติดตามผลประเมินผลการจัดการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา

11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับ โดยในมาตรา 47 กำหนดไว้ว่า ให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ในมาตรา 48 กำหนดไว้ว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาโดยการจัด โครงสร้างสถานศึกษาและประสานงานกับสำนักรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อรองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยการกำหนด

การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 30) มีดังนี้

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา
 2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
 3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา
 4. ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
 5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
 6. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา
 7. ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2541 : 2) ได้เสนอแนะไว้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐานผลักดันให้ได้มาตรฐาน และเป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนดไว้

กรมวิชาการ (2542 : 10) กล่าวถึง การประกันคุณภาพว่า เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจได้ว่า สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน โดยนักเรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สมเกียรติ สุทธิรัตน์ (2543 : 15-16) กล่าวถึง การประกันคุณภาพการศึกษา มีความจำเป็นต่อสังคมทั้งนี้เนื่องจาก

1. ประเทศไทยยังไม่เคยมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีรูปแบบชัดเจน
2. แนวโน้มที่แตกต่างของคุณภาพสถาบันการศึกษา และบัณฑิต
3. มีแนวโน้มการแข่งขันในเชิงคุณภาพของการศึกษามีมากขึ้น
4. สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มี

คุณภาพ

5. ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาองค์ความรู้ในสถาบันอย่างต่อเนื่อง
6. สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่มีความโปร่งใส และความรับผิดชอบซึ่งสามารถตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7) ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal quality control) เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพของนักศึกษา ดำเนินการอย่างมีระบบ โดยใช้หลักการของการควบคุมคุณภาพที่เหมาะสม พร้อมทั้งมีระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการภายในสถานศึกษาด้วย

2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality auditing) เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด คือการตรวจสอบผลการดำเนินการ ของระบบ และกลไกการควบคุมคุณภาพที่สถานศึกษาจัดให้มีขึ้น โดยมีการตรวจสอบเชิงระบบมุ่งเน้นการพิจารณาว่ามีระบบควบคุมหรือไม่ และได้ใช้ระบบที่พัฒนาขึ้นเพียงใด มีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้หรือไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้มุ่งเน้นการตรวจสอบภายในพันธกิจเป็นหลัก

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน การประเมินผลการดำเนินการของโปรแกรมวิชาละสาขาวิชา โดยภาพรวมว่าเมื่อได้ใช้ระบบการประกันคุณภาพหรือระบบควบคุมคุณภาพแล้ว ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพมากขึ้นเพียงใด

สุรัสวดี ศิลปอนันต์ (2545 : 13) กล่าวถึง การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานให้สูงขึ้น เข้าถึงมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยประเมินความสำเร็จของผู้เรียนให้ได้ มาตรฐานตามหลักสูตรการมีเป้าหมายชัดเจน และทုံมเทรื่องระบบสองระบบ คือ ความรับผิดชอบ (Accountability) และการวัดผล (Measurement) จะเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและคาดหวัง

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2545 : 12) ได้ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้าอันเป็นที่ จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งว่าสินค้า หรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่วางไว้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2546 : 133) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพ ในการบรรยายพิเศษเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการเพื่อรับประกันให้ได้ว่า ผู้จบการศึกษาต้องเป็นผู้รับรองได้ว่าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานในระดับนั้น ๆ เป็น ทรัพยากรของชาติที่มีคุณภาพรับประกันคุณภาพ และไว้วางใจได้บนพื้นฐานของคุณภาพที่ควรจะเป็น โดยระบบการประกันคุณภาพนั้นต้องดำเนินต่อเนื่องทำเป็นนิสัย สม่่าเสมอร่วมมือกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อไปในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2547 : 7) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินการกิจกรรมตามภารกิจของ สถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาโดยการ จัดโครงสร้างสถานศึกษาและประสานงานกับสำนักรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพ การศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐาน ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อรองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในโดยการกำหนดการประเมิน เป้าหมาย ความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตาม ความเหมาะสม

12. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

การสำรวจความต้องการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่าง บุคคล ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นต่าง ๆ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชนให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา โดยการจัดให้ความรู้ เสริมสร้าง เทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

แนวทางการปฏิบัติในการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ.

2550 : 30) มีดังนี้

1. การศึกษา สํารวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการเพื่อการพัฒนา ทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น
3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง วิชาการของสถานศึกษา และที่จัด โดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัด การศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ดังนี้

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 57-59) ได้กล่าวถึง การบริการ งานวิชาการแก่ชุมชนว่า การบริหารวิชาการ คือ มีโครงการบริการด้านวิชาการแก่ชุมชน การจัด นิทรรศการทางวิชาการ การให้ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่ชุมชน

1. โรงเรียนจัดสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น และระยะยาวตามที่ชุมชนต้องการ
2. โรงเรียนร่วมกับหน่วยราชการอื่น ๆ เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
3. มีโครงการบริการทางด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยมีความรู้วิชาการต่าง ๆ ที่ ชุมชนต้องการ มีการจัดกิจกรรม จัดนิทรรศการทางวิชาการ การเชิญชวนชุมชนเข้ามาเยี่ยมชม
4. การบริการข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จัดทำเป็นสาร โรงเรียนส่งเผยแพร่แก่ชุมชน
5. มีการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง และสํารวจความสนใจของชุมชนเพื่อ ปรับปรุงการบริการให้ดีขึ้นที่น่าสนใจของชุมชนอยู่เสมอ

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 59) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในด้านวิชาการแก่ชุมชน ดังนี้

1. การศึกษา สํารวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ เพื่อการพัฒนา ทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น
3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง วิชาการของสถานศึกษา และที่จัด โดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัด การศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ หมายถึง บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่น สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานการศึกษา จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพิ่มความพร้อมใช้ทรัพยากรร่วมกัน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสมและจำเป็นส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 หลายมาตราระบุว่าจัดการศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรอาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น รวมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จัก เลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการ การประสานความร่วมมือ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสถาบัน สถานศึกษา

แนวทางปฏิบัติของการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 30) มีดังนี้

1. ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียงภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา

2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้ง ภายในประเทศและต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึง การประสานงานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาอื่น ดังนี้

ธรรมรส โชติคุณุชร (2540 : 220) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการบริหารที่ ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์ ระดมกำลังความคิด จิตใจ ให้เกิดพลังทางการบริหาร โดยพฤติกรรมกรรมการบริหารที่เอื้อต่อรูปแบบ การบริหาร

2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่องค์การจะได้ทั้ง มือ หัวใจ และความคิด เป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพตามความคาดหวังทางการบริหาร โดยได้รับการพิสูจน์จากการวิจัยตามเงื่อนไขต่าง ๆ แล้ว

3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดกิจกรรม และให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ตั้งแต่ระดับกลุ่มเล็ก ๆ จนกระทั่งกิจกรรมที่เป็นความรับผิดชอบมากขึ้น และมีความหลากหลาย

4. การนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ตัวผู้บริหาร บรรยากาศขององค์การ นิสัย และความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในองค์กร

จักรกริช บุญเดช (2544 : 136) กล่าวว่า การประสานความร่วมมือ หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นซึ่งอาจจะเป็นบุคคลภายในหรือภายนอกหน่วยงาน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร ไม่ว่าจะผ่านทางอ้อมหรือทางตรง เพื่อตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารซึ่งการดำเนินกิจกรรมนั้นมีผลกระทบต่อส่วนรวม

การประสานความร่วมมือการจัดการศึกษา เป็นหน้าที่ ที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญ ซึ่งบทบาทดังกล่าวยังส่งผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ซึ่งแนวทางดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 30) ได้กำหนดแนวปฏิบัติการประสานงานการจัดการศึกษาดังนี้

1. สำรวจความต้องการในการเข้ารับบริการการศึกษาทุกรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

2. กำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาการศึกษาของ สถานศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตาม ความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่นที่สอดคล้องกับ แนวทางของเขตพื้นที่การศึกษา

2. ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้ง 3 รูปแบบ ตามความเหมาะสมและศักยภาพของสถานศึกษา

4. ประสานเชื่อมโยงประสานความร่วมมือ และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

5. ติดตามประเมินผลการส่งเสริม และประสานงานการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปได้ว่า การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น หมายถึง การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา มีวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจน ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและให้บริการ ด้าน วิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในที่อื่น ๆ

14. การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

การสำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

แนวทางการปฏิบัติในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 30) มีดังนี้

1. สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการ ในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น ที่จัดการศึกษา
2. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
3. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

สรุปได้ว่า การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การสำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับสถานศึกษา

การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 30) ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน
2. จัดทำร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน
3. ตรวจสอบร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา และแก้ไขปรับปรุง
4. นำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการของสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ

5. ตรวจสอบและประเมินผลการใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาและนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับสถานศึกษา หมายถึง การศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันจัดทำร่างระเบียบ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ตรวจสอบร่างระเบียบและแก้ไขปรับปรุง นำระเบียบและแนวปฏิบัติไปสู่การปฏิบัติตรวจสอบ และประเมินผลและนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียน เพื่อใช้ในสถานศึกษา

การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 30) มีดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเป็นหนังสือแบบเรียน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน
2. จัดทำหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน
3. ตรวจสอบพิจารณาคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา หมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเป็นหนังสือแบบเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

17. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายการผลิต พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คือ “กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาทุกประเภท ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกช่วงชั้น โดยเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันผลิตอย่างเสรีและเป็นธรรม และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีและใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพในกระบวนการเรียนการสอน”

1. ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตและพัฒนาสื่อทุกประเภททุกช่วงชั้น และทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาใช้สื่อในกระบวนการเรียนรู้ สื่อเป็น ตัวกลาง หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพาหนะนำความรู้ หรือสารสนเทศระหว่างผู้สื่อกับผู้รับเช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ รูปภาพ วัสดุฉาย สิ่งพิมพ์ และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ก็คือสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร และเมื่อนำ สิ่งเหล่านี้มาใช้ในการเรียนการสอนแล้วเราเรียกสื่อเหล่านี้ว่า สื่อการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 30) มีดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียน การสอน และการบริหารงานวิชาการ
 2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน
 3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางาน ด้านวิชาการ
 4. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและการใช้สื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครั ว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น
 5. การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึง การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนี้ กิดานันท์ มลิทอง (2540 : 79) กล่าวว่าสื่อการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่า จะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียน การสอนสิ่งเหล่านี้ เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็น เครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี
- กรมวิชาการ (2544 : 10) ได้กล่าวว่าสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือ ที่จัดขึ้นซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประ โยชน์ต่อประสบการณ์ การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ใน กระบวนการเรียนการสอนของครู และนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตร กำหนดสื่อการเรียน การสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการ และความรู้สึกรู้จักคิดต่าง ๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของ หลักสูตร

สรุปได้ว่า การพัฒนาและใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการร่วมกัน กำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดการและพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา ของสถานศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการของ โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขอบข่ายการบริหารงาน วิชาการ 4 ด้าน (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553 : 3) ดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงานดังนี้
 - 1.1 แผนปฏิบัติราชการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับการจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดชั้นตอนและเวลาในการทำงาน
 - 1.2 โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร
 - 1.3 บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอน ในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ การวางแผนไว้ล่วงหน้า และยึดโครงการสอนเป็นหลัก
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้
 - 2.1 การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนจำนวนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา
 - 2.2 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน
 - 2.3 การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา และความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน
 - 2.4 การจัดแบบเรียน โดยปรกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือจากเอกสารที่ครูเตรียมเอง
 - 2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น
 - 2.6 การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษาผู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชา และอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

3. การจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดตั้งอำนวยการควบคุม และ การส่งเสริมการจัดหลักสูตร และ โปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่

3.1 การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครู ได้เลือกใช้ในการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็น แหล่งวิชาการ ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3 การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะนำครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหา การเรียนการสอน

4. การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบ และวิเคราะห์ผลการเรียน

ขอบข่ายงานวิชาการของ โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 6 ด้าน (กรมสามัญศึกษา. 2548 : 5) ดังนี้

1. การวางแผนงานวิชาการ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลและจัดระเบียบแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับงานวิชาการ และการทำแผนงานวิชาการ

2. การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดกลุ่ม การเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอนตามตารางสอน การจัดครูเข้าสอนแทน และการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานทางวิชาการ

3. การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำ การใช้ การปรับปรุง แผนการสอน รายวิชา การจัดหา จัดทำ ใช้ บำรุงรักษา และส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอน

4. การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ จำนวนครูที่ผ่านการอบรมหรือฝึกอบรมทางด้านวิชาการในรอบ 2 ปี การสร้างบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน และการส่งเสริม การวิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

5. การวัดผลประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน ได้แก่ การดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียน การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือ การวัดผลการเรียนรู้ การจัดให้มีเอกสารและแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน

6. การประเมินผลงานวิชาการ ได้แก่ การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ

การประเมินผลในด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

ขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 6 ด้าน (อุทัย เจริญธรรม. 2547 : 29 - 32) ดังนี้

1. แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ
2. หลักสูตรและการสอนประกอบด้วยหลักสูตร โครงการศึกษา ประมวลการสอน
3. การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด การจัดทำคู่มือครู
4. สื่อการสอน
5. การปรับปรุงการเรียนการสอน การนิเทศการสอน การฝึกอบรม
6. การวัดผลและประเมินผล

ขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 9 ด้าน (กมล ภูประเสริฐ. 2549 : 9) ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การบริหารการเรียนการสอน
3. การบริหารการประเมินผลการเรียนการสอน
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การบริหารพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
6. การบริหารการวิจัยและพัฒนา
7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

สังเคราะห์ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการศึกษาขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยสังเคราะห์การบริหารงานวิชาการประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาสิ่งใดก็ตามให้เป็นระบบจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนา โดยมีจุดเน้นที่วัตถุประสงค์และวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ใช้หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในรูปของคำถาม 4 ข้อ คือ

1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรใดที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียน

1.2 ประสิทธิภาพใดที่สถานศึกษาจะจัดให้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.3 ประสิทธิภาพการเรียนรู้จัดให้มีระบบระเบียบอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร

1.4 จะมีเกณฑ์ใดตัดสินได้ว่าจุดมุ่งหมายต่าง ๆ เหล่านี้บรรลุแล้ว

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อสมาชิกครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ นอกจากโรงเรียนจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา แล้วยังต้องเพิ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่นที่โรงเรียนอยู่อีกด้วย ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น คือ การดำเนินงานจัดทำขยายเพิ่มเติมเรื่องที่จำเป็นและสำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมตามความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่กระทบต่อหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 แต่เป็นการเสริมสร้างต่อยอดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เติบโตตามศักยภาพและนำไปสู่มาตรฐานของหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาต้องครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านหลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันจัดทำร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ และการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น

2. ด้านการจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน

การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

2.3 การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.4 การจัดแบบเรียน โดยปรกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือจากเอกสารที่ครูเตรียมเอง

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น

2.6 การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษารู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชา และอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไปเป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่งาน

2.7 การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

2.8 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

2.9 การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะนำครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบ อย่างสัมพันธ์สอดคล้องการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนิน การสอนดังกล่าว มักประกอบด้วย ทฤษฎี / หลักการที่รูปแบบนั้นยึดถือและกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะอันจะนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่รูปแบบนั้นกำหนดซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัดและดำเนินการสอนอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้ การศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเป็นหนังสือแบบเรียน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้อะไรและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา

3. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ เพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ โดยส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษา เข้ารับการอบรม ศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสถานศึกษาสนับสนุนให้มีการเผยแพร่งานวิจัยหรือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้กับองค์กร บุคคล ครอบครั้ว และหน่วยงานอื่น

สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ เพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ โดยส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาเข้ารับการอบรม ศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสถานศึกษาสนับสนุนให้มีการเผยแพร่งานวิจัยหรือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้กับองค์กร บุคคล ครอบครั้ว และหน่วยงานอื่น การแนะแนวการศึกษา การจัดทำแผนการอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของครู หรือบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และการติดตามผลประเมินผล การจัดการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา

4. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของ โรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐานผลักดันให้ได้มาตรฐานและเป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานกำหนดไว้ กระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจได้ว่า สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษา ได้ตามมาตรฐาน โดยนักเรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สรุปได้ว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนา โดยการจัดโครงสร้างสถานศึกษาและประสานงานกับสำนักรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อรองรับการจึระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยการกำหนดการประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสม การวางแผนการเลือกใช้เครื่องมือ และเทคนิค วิธีการ ให้เป็นไปตามขั้นตอน กระบวนการในการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเรื่องที่ทำกรนิเทศ โดยพัฒนาบุคลากรในการดำเนินงานนิเทศให้มีความรู้ความเข้าใจงานนิเทศภายใน โดยการนำผลที่ได้

จากการนิเทศมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนช่วยเหลือและการกำกับติดตามผล การนิเทศอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ

การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ จำนวนครูที่ผ่านการอบรมหรือฝึกอบรมทางด้านวิชาการในรอบ 2 ปี การสร้างบรรยากาศ ทางวิชาการในโรงเรียน และการส่งเสริม การวิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ หมายถึง แนวทางการปฏิบัติงาน การวางแผนเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ได้กำหนดขึ้นเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตตาม ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติก่อนหลัง การวางแผนงานวิชาการในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ จะต้องปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ได้มากที่สุด การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับเนื้อหา หลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ ในกลุ่ม สาระต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การวางแผน ดำเนินงานพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้ การจัดระบบ การจัดกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เชื่อมต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาให้ถูกต้องตาม ขั้นตอนการประเมินผลให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการจัดห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ให้ เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษา จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพิ่มความร่วมมือใช้ ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกัน ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสมและจำเป็นส่งเสริมและพัฒนา แหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ มีวิทยากร ภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นแหล่ง วิทยาการของชุมชนและให้บริการด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ในที่อื่นๆ

6. ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน

การดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียน การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือ การวัดผลการเรียน การจัดให้มีเอกสารและแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียนเป็น กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผลและเทียบ โอนผลการเรียน หมายถึง การจัดหา เครื่องมือการกำหนดระยะเวลา ขั้นตอนและวิธีการในการวัดผล และประเมินผลให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการนำผลการประเมินมาวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การทดสอบภาคปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนวิธีการวัดผลและประเมินผล การวิเคราะห์ผลสรุปจากการประเมินเพื่อหาแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนและนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเพื่อนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีปัญหาในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและรายข้อ ยกเว้น ด้านการ วัดผลและประเมินผลการเรียน และงานทะเบียนนักเรียน มีปัญหาในระดับน้อย ส่วนการศึกษา ความต้องการในการบริหารงานวิชาการ พบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก

ดำรง เสนาวัง (2548 : 126) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อปัญหา การปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการใน สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน และด้านการประชุมอบรมทาง วิชาการ

ประสิทธิ์ ภูผิวเดือน (2549 : 84-87) ได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา และครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้าน การวัดผลประเมินผลและเทียบ โอนผลการเรียน และด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้าย คือด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนการเปรียบเทียบ ระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติงานมากกว่าครู

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 9 ด้าน ส่วนอีก 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่แตกต่างกัน พบว่า มีการปฏิบัติงานวิชาการทั้งโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 3 - 4 มีการปฏิบัติงานวิชาการทั้งโดยรวมและรายด้านสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1 - 2 และช่วงชั้นที่ 3 - 4

ธนศิลป์ โคตรมงคล (2546 : 58) ได้ศึกษาเรื่ององค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านสื่อและเทคโนโลยีให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านกิจการนักเรียน ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านแหล่งเรียนรู้และชุมชน และผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

มีชัย พิมพิवाल (2549 : 100) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนที่จัดการศึกษา ในช่วงชั้นที่ 1 - 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานวิชาการอยู่ในระดับ มาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลการศึกษา ด้านหลักสูตร และการบริหารหลักสูตร ด้านการนิเทศภายใน และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

สุพัตรา บุตรเจริญ (2545 : 14) การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย พบว่า การปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีระดับการปฏิบัติงานจากมากไปน้อย 3 อันดับ ดังนี้ การวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า มีการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ในทุกด้านและโดยรวม เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนตาม

ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้านและโดยรวม

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 118) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย พบว่า การดำเนินการตามแนวการกระจายอำนาจการบริหารมีปัญหา อุปสรรค โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเป็นปัญหาในด้านงบประมาณและอาคารสถานที่มากที่สุด และในการสนทนากับผู้ที่ไม่ใช่ผู้อำนวยการสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจด้านวิชาการน้อยกว่าด้านอื่น ๆ กอปรทั้งมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษามาพอสมควร ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติงานว่าเหวและขาดขวัญกำลังใจ นอกจากนี้ปัญหาการใช้ครูผู้สอนทำหน้าที่อื่น นอกเหนือจากการสอนมีค่อนข้างมากทำให้กระทบกระเทือนต่อคุณภาพผู้เรียน

ถาวร บึงทอง (2549 : 140 - 143) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2 ในโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2 ในโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านส่วนมากอยู่ในระดับมาก มีเพียง 1 ด้านเท่านั้นที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน และผลการเปรียบเทียบระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิรัตน์ สุวรรณอภิชน (2546 : 15) ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติงานในระดับมากเพียงข้อเดียว คือ การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนั้นมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามอันดับได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ความต้องการการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวม และเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ไม่แตกต่างกัน

แต่ในด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในส่วนของปัญหาการบริหารงานวิชาการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในส่วนของปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกัน

ฉัฐพล กำหาญพล (2549 : 121 - 122) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 รวมทุกด้านและพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามขนาดสถานศึกษา พบว่า รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 3 ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันรวมทุกด้าน และรายด้านไม่แตกต่างกัน

นุมนวล กะตะศิลา (2549 : 149 - 152) ได้ศึกษาระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก คือ ด้านการแนะแนวการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เมื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามสภาพ พบว่า ผู้บริหาร หัวหน้างานวิชาการ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณรงค์ สุวรรณรินทร์ (2549 : 111) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารวิชาการในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีปัญหาการบริหารวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายด้านปรากฏว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน และด้านการวางแผนงานวิชาการอยู่ในลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณาขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง ตามลำดับ

บรรลือ พลพันธ์ (2550 : 148-160) ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูวิชาการและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อันเป็นการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับระดับการดำเนินงานวิชาการจำแนกตามสภาพ พบว่า ผู้บริหาร ครูวิชาการ และครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการดำเนินงาน วิชาการในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ระดับการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แอกที (Agthe. 1980 : 953 - A) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทหน้าที่ครูใหญ่และครูในงานวิชาการ พบว่า ครูใหญ่บริหารงานอื่น ๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศมากขึ้น ครูใหญ่และครู ยอมรับว่าการปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำร่วมกัน และครูใหญ่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน

แมทท็อกซ์ (Mattox. 1987 : 6061 - A) ศึกษาถึงความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในรัฐอิลลินอยส์ พบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมากต่อความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและการประเมินผล ตลอดจนความต้องการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร ปัญหาการบริหารงานวิชาการ 6 ด้าน คือ การวางแผนงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การจัดสื่อการสอน การบริการห้องสมุด การนิเทศการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

เฟนนิมอร์ บริทริช (Fennimore Beatrice S. 1995 : 972-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ครูผู้สอน จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก แรงจูงใจ และพฤติกรรมของนักเรียน และการจะทำให้ผู้เรียนอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องอาศัยปัจจัยต่อไปนี้ การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบ และการพัฒนาความคิดในเรื่องผลงาน ความรับผิดชอบที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ

กรีน (Greene. 1983 : 9313 - A) วิจัยเรื่องสมรรถภาพที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการบริหารตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา รัฐคาโรไลนาเหนือ โดยศึกษาสมรรถภาพของงาน 5 ด้าน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีวุฒิต่างกันมีทัศนะต่อสมรรถภาพการจัดการบริหารไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีแนวปฏิบัติในการบริหารงานบุคลากรไม่แตกต่างกัน แต่คุณวุฒิยังเป็นส่วนประกอบสำคัญของความสามารถในการบริหาร

คอนเฟอร์ (Confer. 2001 : 2576 - A) ได้ทำการศึกษาการเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 42 คน และ ครูจำนวน 6 คน โดยครูที่เข้าร่วมการศึกษาคั้งนี้ พยายามที่จะทำให้การเรียนการสอนเน้นแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากการสัมภาษณ์สังเกตช่วงเวลาแรกของการศึกษา พบว่าครูยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบแนวคิด หรือขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบแนวคิดและการปฏิบัติไว้ 5 ระดับ เพื่อใช้ในการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียน และการพัฒนาความเข้าใจของครูเหล่านั้น ผลการศึกษาพบว่า (1) ครูยังไม่สามารถพัฒนาฐานความคิดที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการสอนแนวใหม่ได้ ส่วนการสร้างแนวคิดที่ผิดพลาดทำให้มีการใช้ยุทธศาสตร์การสอนที่ไม่เหมาะสม (2) เมื่อเริ่มทำตัวเป็นนักเรียนที่เรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสอนใหม่ ทำให้ครูมีความเข้าใจแนวคิดและการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น และถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและ (3) ครูบางคนมีความเข้าใจกรอบแนวคิดก่อนจึงสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมได้ ส่วนครูบางคนหลังจากได้ปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การสอนแบบใหม่แล้วจึงเกิดความเข้าใจกรอบความคิดได้

คัลลาร์ด (Callacd. 1976 : 563 3 - A) ได้ศึกษาผลการเปรียบเทียบความหวังของบิดามารดา ต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียน พบว่า ผู้บริหารที่มุ่งเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จะต้องสร้างความเข้าใจกับบิดามารดา และต้องยอมรับว่าความคาดหวังของบิดามารดาต่อความสำเร็จทางการเรียน สัมพันธ์กับการเพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน

มิลเลอร์ (Miller. 1965 : 1882) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนทางตอนเหนือของรัฐคาโรไลนา ได้สรุปผลการวิจัยสอดคล้องกันว่า การประเมินการปฏิบัติงานของครูไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการประเมินผลการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารประเมินผลตามหน้าที่เท่านั้น

บลาส (Blase. 1999 : 16 - 20) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนกับประสิทธิภาพของครูใหญ่ พบว่า ครูใหญ่ มีความต้องการส่งเสริมวิธีการใช้ห้องเรียนในการสนทนาอย่างเปิดเผย โดยการจัดหาเวลา มอบอำนาจให้การสนับสนุน ชักจูง และจูงใจให้ครูผู้สอนเข้าร่วมและเชื่อมโยงสู่กลุ่มเพื่อนครู เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดี

วิลเลียม (Williams, 1972 : 4909-A ; อ้างอิงมาจาก วิจิตรวาทิช : 55) ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของครูใหญ่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าครูใหญ่ส่วนมากใช้เวลาในการประเมินในการปรับปรุงการสอนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบในประเทศไทยที่กล่าวแล้ว และมักจะมอบหมายความรับผิดชอบในการประเมินผลและปรับปรุงการสอนให้กับหัวหน้าหมวดวิชา การเยี่ยมห้องเรียนของครูใหญ่น้อยมาก และโรงเรียนขนาดใหญ่มากเวลาที่ครูใหญ่ให้แก่การปรับปรุงการสอนของครูยิ่งน้อยมักให้คำแนะนำมากกว่าการฝึกอบรม ครู ครูใหญ่มักจะพัฒนาสมรรถภาพในการทำงาน ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ แต่ครูและนักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผล ครูคิดว่าครูใหญ่แก้ปัญหาได้

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศในด้านการบริหารงานวิชาการพบว่า การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นงานที่มีความสำคัญเปรียบเหมือนหัวใจของการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมีความสำคัญมากกว่างานบริหารด้านอื่น ๆ สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนั้น ยังคงมีส่วนที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาผู้เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนควรศึกษาหาสาเหตุและร่วมวางแผนปรับปรุงพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทย ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของสังคม การบริหารงานวิชาการจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจมากกว่างานอื่น ๆ เป็นพิเศษ ประกอบกับต้องกำหนดบทบาทหน้าที่และการกำหนดแผนงานต้องมีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ ให้พร้อมเพื่อให้การดำเนินการบริหารงานวิชาการบังเกิดผลดีมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่อไปให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4 ซึ่งมีปัญหาในด้านการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการขาดแคลนบุคลากรทางวิชาการ หรือขาดแคลนความพร้อมของครูผู้สอนเอง ผู้วิจัยจึงตระหนักและเห็นความสำคัญในเรื่องที่จะวิจัยในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก เพื่อที่จะนำเอาข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปเป็นข้อเสนอแนะที่จะนำไปปรับปรุงและเสนอแนะการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาต่อไป